

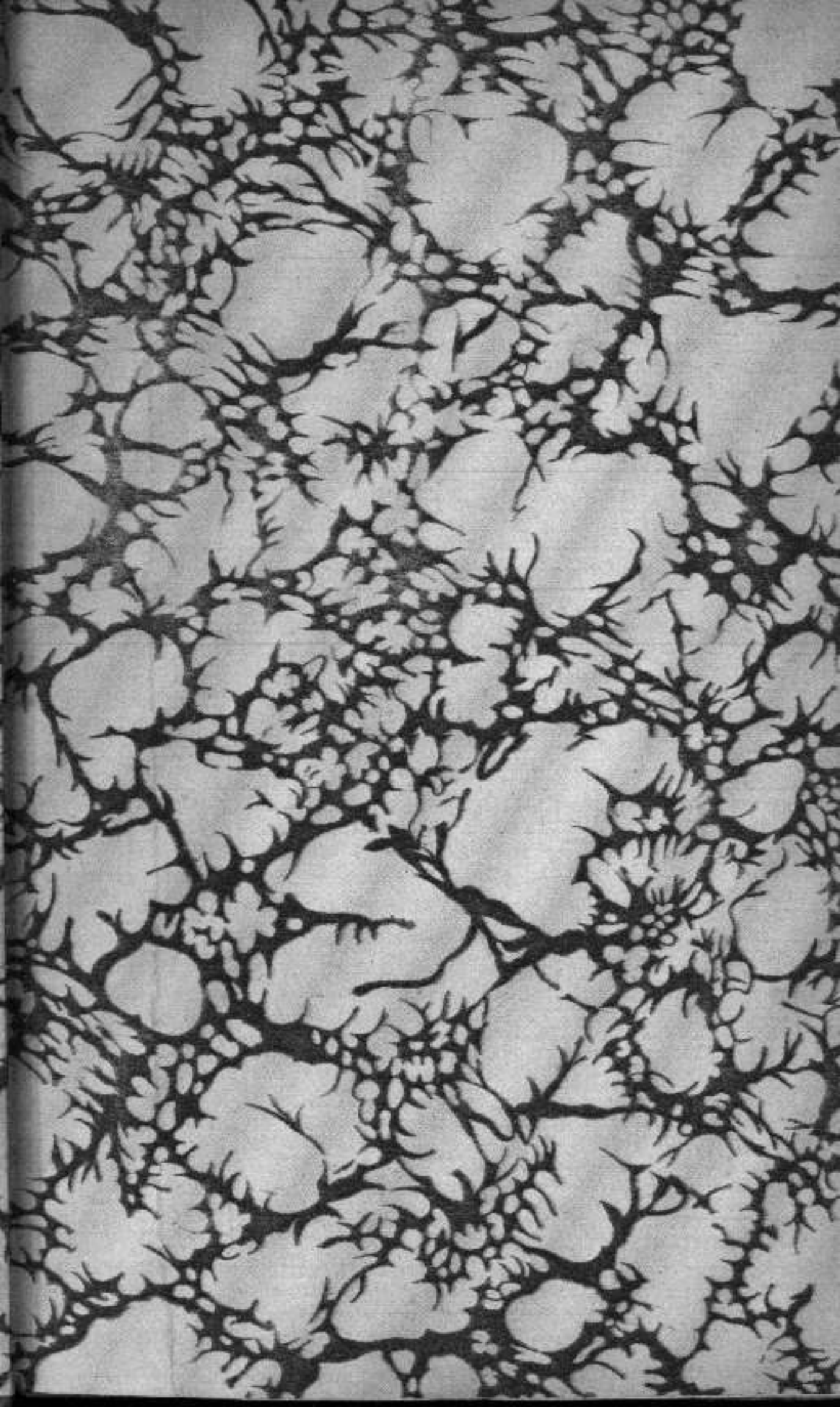
22

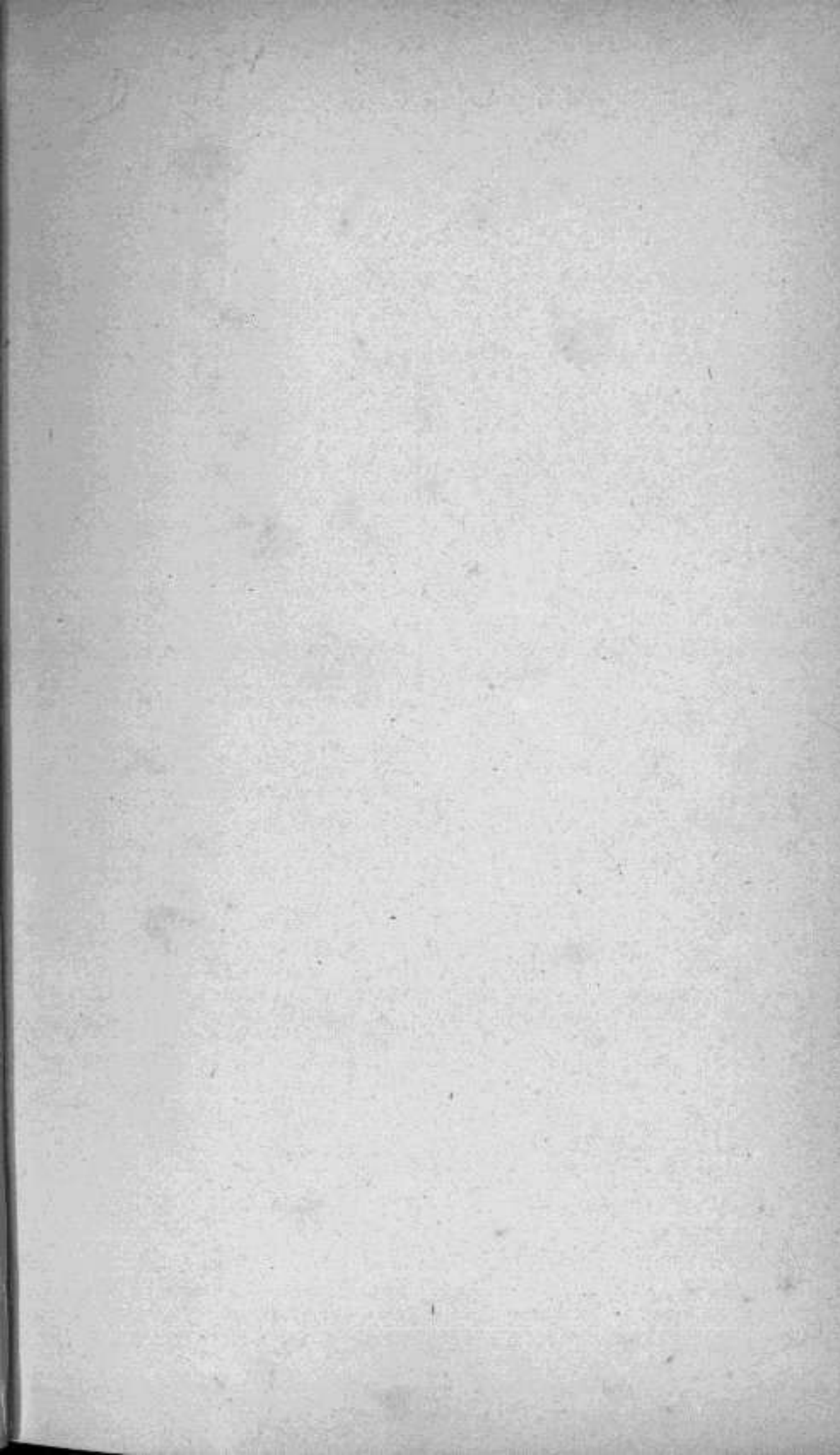

EX LIBRIS CASENAVII
EQUITIS

EXEMPLAIRE N° 26

DOCUMENTS
POUR SERVIR
A L'ÉTUDE HISTORIQUE
DE LA
LANGUE BASQUE

FASCICULE I

THE HISTORY OF

1711

OF THE

ROYAL SOCIETY

OF GREAT BRITAIN

AND

OF IRELAND

IN

THE

YEAR

1711

AND

1712

AND

1713

AND

1714

AND

1715

AND

1716

AND

1717

AND

1718

AND

1719

AND

1720

H-7259
R-35981

ATV
17.622

DOCUMENTS

POUR SERVIR

A L'ÉTUDE HISTORIQUE

DE LA

LANGUE BASQUE

REGUEILLIS ET PUBLIÉS AVEC INDEX, NOTES ET VOCABULAIRES

PAR

M. JULIEN VINSON

PREMIER FASCICULE

BAYONNE

P. CAZALS, IMPRIMEUR-LIBRAIRE

2, PLACE DU RÉDUIT, 2

—
1874

DOCUMENTS

1850

STATE OF MASSACHUSETTS

LEGISLATIVE DOCUMENTS

FOR THE YEAR 1850

W. L. G. WILSON, M. P.

PRINTED BY

W. L. G. WILSON, M. P.

0

L'ÉVANGILE

SELON

SAINT-MARC

TRADUIT POUR LA PREMIÈRE FOIS

EN BASQUE

PAR JEAN DE LIÇARRAGUE

de Briscous

NOUVELLE ÉDITION

Entièrement conforme à la première de 1571

BAYONNE

P. CAZALS, IMPRIMEUR-LIBRAIRE

2, PLACE DU RÉDUIT, 2

---

clo lo ccc lxxiv

L'imprimeur-libraire soussigné certifie qu'il n'a été tiré, du présent ouvrage, que 216 exemplaires, savoir : 100 sur papier de Hollande (Nos 1 à 100), 50 sur papier teinté (Nos 101 à 150), 50 sur papier carré collé (Nos 151 à 200) et 6 sur papiers de couleur (Nos 201 à 206 : 1 violet, 1 bleu, 1 jaune, 1 rose, 1 vert et 1 dont chaque feuille est d'une couleur différente).

De plus, il a été tiré dix exemplaires des deux feuilles préliminaires seulement sur papier de couleur plus fort, savoir : 2 roses (Nos 207-208), 2 bleus (Nos 209-210), 2 jaunes (Nos 211-212), 2 verts (Nos 213-214), et 2 bruns (Nos 215-216).

Tous les exemplaires ont été numérotés à la presse; plusieurs portent, en outre, les noms des personnes auxquelles ils ont été offerts.

Les lecteurs sont priés de remarquer que dans tous le cours du présent volume, on s'est attaché scrupuleusement à ne diviser aucun mot à la fin des lignes.

Bayonne, le 20 mars 1874.

P. CAZALS.

AVANT - PROPOS

Je commençais à réunir des documents relatifs à l'histoire de la linguistique basque, lorsqu'un hasard heureux amena entre mes mains une copie manuscrite à peu près complète de l'Évangile de Marc, extrait du célèbre Nouveau Testament basque de La Rochelle. Cet ouvrage, sur lequel on trouvera plus loin quelques détails, n'est que le second livre basque imprimé connu, car il a paru en 1571 (*), mais il est certainement le plus important de tous, au point de vue de l'étude scientifique de la langue euscarienne; c'est en effet celui qui offre, sous beaucoup de rapports, l'aspect le plus archaïque.

Je ne pouvais par conséquent hésiter à abandonner momentanément les autres documents basques dont je préparais la publication, et rien ne pouvait mieux inaugurer la série qu'un extrait aussi considérable de ce précieux livre. Si j'en ai le loisir, si des événements imprévus ne viennent y apporter d'insurmontables

---

(*) Les poésies basques de Dechepare avaient été publiées à Bordeaux, en 1545. Notre habile éditeur, M. Cazals, vient d'en faire paraître une réimpression très fidèle.

obstacles, d'autres publications analogues suivront celle-ci. La seconde livraison de ces *Documents* est déjà à peu près prête: elle se composera, d'abord de la réimpression de quelques passages relatifs au basque d'auteurs du XVIe et du XVIIe siècle; puis d'une collection de courts spécimens de quelques dialectes dans leur forme usuelle, enfin d'un index explicatif des mots basques contenus dans la première livraison, la présente (*).

Celle-ci ne comprend pas seulement l'évangile de Marc. Il m'a paru intéressant d'y joindre la remarquable dédicace à Jeanne d'Albret, tant en français qu'en basque, qui est en tête du Nouveau Testament de La Rochelle et qui seule fait connaître le nom du patient traducteur Jean de Liçarrague (en basque, Leicarraga) de Briscous (**).

Quel était ce Jean de Liçarrague? Les renseignements biographiques réunis jusqu'ici sur ce personnage se réduisent à fort peu de chose. Le président de Thou le vit en 1582, à Labastide-Clairance, où il était ministre protestant; il paraît que ce pasteur parlait également bien le français, le béarnais et le basque. Il nous apprend lui-même, dans sa dédicace, que sa traduction fut révisée dans une assemblée synodale; nous y voyons en même temps qu'il était en très bons termes avec les personnages les plus importants

---

(*) Je serai probablement obligé de restreindre cet index aux seules formes verbales, mais, dans ce cas, elles y seront toutes comprises.

(**) Le manuscrit qui m'a été communiqué à Bayonne ne contenait pas cette dédicace, que des personnes obligeantes ont bien voulu copier pour moi à Paris (la dédicace française) et à Londres (celle en basque).

du pays, M. de Gramont, lieutenant-général de la Reine de Navarre, et MM. de Belzunce et de Méharin. Il nous dit aussi qu'il fut emprisonné à cause de sa religion : cette persécution, dont il déclare expressément avoir été l'objet, permet-elle d'accorder quelque confiance à l'hypothèse qui fait de Licarrague un ancien prêtre catholique converti au protestantisme? Je ne sais, mais, dans cette hypothèse, ce dut être pour les « réformés », une précieuse recrue, car Licarrague était incontestablement un esprit supérieur et un homme fort instruit.

Quand est-il né? où et quand mourut-il? Je l'ignore. A Briscous même, où il existe des familles du nom de Licarrague, le souvenir du ministre de Jeanne d'Albret a complètement disparu. Les basques sont trop bons catholiques pour avoir tenu à honneur de compter un protestant au nombre de leurs illustrations nationales (*). Quoiqu'il en soit, il est permis de supposer que Licarrague alla à La Rochelle, en 1571, pour diriger et surveiller l'impression de son livre.

La correction en est, en effet, surprenante. Quant à

(*) On peut en juger par les récriminations de Haraneder, qui traduisit, vers le milieu du dernier siècle, le Nouv. Test. en basque labourdin, d'après la Vulgate. Dans la préface de ce travail, qui n'a été encore imprimé que partiellement et avec des « corrections », il paraît, suivant M. Fr. Michel (*le Pays basque*, 1857, p. 479) que Haraneder parlerait de la traduction déjà faite « dans un temps reculé, par un prêtre ou curé de « Briscous nommé Jean Licarraga » ; « mais », ajouterait le dévôt prêtre de Saint-Jean-de-Luz, « ce malheureux ayant « abandonné la religion catholique pour embrasser la secte « empoisonnée de Calvin, n'avait pu faire moins que de glisser « son venin dans quelque endroit de sa traduction ».

l'exécution typographique, elle est de tout point satisfaisante, ce qui ne saurait étonner, puisqu'elle fut confiée au célèbre imprimeur Pierre Hautin, de La Rochelle. Licarrague traduisit aussi le *Catéchisme* de Calvin, annexé d'ordinaire, ainsi que d'autres pièces liturgiques et un court vocabulaire d'idiotismes souletins (*), aux exemplaires du *Nouveau Testament*. Il parut, en 1571, deux éditions du *Catéchisme*; la seconde, dont un seul exemplaire précédé d'un calendrier, paraît avoir survécu (**), ne diffère de la première que parce qu'elle a les datifs pluriels en *er* (forme souletine et bas-navarraise orientale) au lieu de *ei* (forme labourdine): je tiens ce renseignement du prince L.-L. Bonaparte, qui estime, avec les théologiens protestants, que c'est une réimpression postérieure anti-datée.

La même cause qui a fait oublier le nom du traducteur dans le pays basque, contribua puissamment à la disparition rapide du livre. Le *Nouveau Testament* de La Rochelle est devenu si rare en effet que je n'en connais, d'une façon positive, que treize exemplaires dont six sont dans des Bibliothèques publiques: deux

---

(*) Je compte publier ce vocabulaire dans le second fascicule de ces *Documents*. On y trouve quelques particularités intéressantes, notamment les finales en *uia, uya* (p. ex. *esluya* « le ciel ») au lieu du moderne *ia* (*zelia*). Je reviendrai, lors de la publication, sur ces particularités.

(**) Cet exemplaire, porté en 1819 au prix de 10 fr. dans les catalogues de Renouard, a été adjugé pour 900 francs le 17 mai 1873, à la vente Burgaud des Marêts (voir, pour la description, le n° 193 du catalogue de cette vente). On nous a affirmé, à Bayonne, qu'un Espagnol, de Madrid, en posséderait un exemplaire.

à la Bibliothèque Nationale (un seul à la Réserve, n° 6455 *bis*, ayant appartenu à Huet, évêque d'Avranches), tous deux complets; un à la Bibliothèque de l' Arsenal, où il porte le n° 639 T (*); un à la Bibliothèque publique de la ville d'Oloron, dont le haut des premiers feuillets est rongé par l'humidité; un au British Museum à Londres, complet; un à la Bibliothèque de la Société Biblique, à Londres aussi, (cet exemplaire a un titre récemment réimprimé) (**); un enfin à Rome, incomplet, qui a appartenu au cardinal Barberino. Sur les sept exemplaires actuellement connus comme possédés par des particuliers, deux seulement sont complets, c'est-à-dire ont tous leurs feuillets dans leur état primitif et contiennent tous les appendices, ce qui était rare même au dernier siècle, car Larramendi déclarait, en 1745, n'en posséder qu'un exemplaire dont le titre était refait à la main, et qu'il avait pu se procurer seulement « despues de muchos años de sollicitud y diligencia » (Dict. prolég., p. xxxv); voici les prix qu'il a atteint, depuis, dans diverses ventes publiques : Lambert, 1750, 50 fr. (maroquin rouge); Turgot, 32 fr.; Paris de Meyzieu, 40 fr.; La Vallière, 1783, 37 fr. (maroquin bleu); Soubise, 1788, 24 fr. 50; Mac-Carthy, 1816, 40 fr. (maroquin rouge); Lécluse, 1845, 75 fr. 50; La Ferté Seneçère, 1873, 500 fr. (maroquin violet; le même

---

(*) Cet exemplaire, m'écrit-on de Paris, est relié en veau fauve plein, avec tranches rouges. Il est composé de 51 fts n. ch., 459 fts, et 56 fts n. ch. : il est donc probablement complet.

(**) Je suis redevable de ce renseignement, et de la plupart de ceux qui précèdent, à l'obligeance du prince L.-L. Bonaparte, dont la compétence, en matière de choses basques, est si universellement reconnue.

exemplaire que celui de Lécluse *). J'ignore les prix de ce précieux volume aux ventes d'Ansse de Villoison (1806, n° 35 du Catalogue) et de Sussex (1814).

Ce livre, à l'état complet et primitif, est un in-octavo, couvert en parchemin, formé de 16 feuillets liminaires non chiffrés, de 459 fts (contenant le texte du Testament), de 30 fts n. ch., d'un fl. blanc et de 56 fts. n. ch. Tel est, du moins, le relevé que j'ai fait moi-même sur l'exemplaire réservé de la Bibliothèque Nationale, le seul que j'ai jamais eu entre les mains. Quant au titre, il est ainsi conçu : « IESVS CHRIST | « GVRE IAVNAREN | TESTAMENTV | BERRIA | (arimes de « Jeanne d'Albret) | MATTH. XVII | *Haur da ene Semc* « *maitea ceinetan neure atsequin onz | hartzon baitut,* « *huni beha çaquizquiote.* | ROCHELLAN | Pierre Hautin, « imprimeur | 1571 ». Ainsi le nom du traducteur ne figure pas sur le titre, non plus du reste que l'indication de l'idiome.

Ce volume, lors de son apparition, semble avoir été très recherché ; du moins, c'est ainsi que nous devons expliquer sa présence dans les bibliothèques de quelques grands travailleurs du XVIe et du XVIIe siècle, loin du pays basque. Beaucoup d'auteurs de l'époque en ont parlé, notamment Montaigne qui dit (*Essais*, L. I, LVI, § 10) : « Scauons-nous bien qu'en Basque & « Bretagne, il y ayt des inges assez pour establir « ceste traduction faicte en leur langue ? » Il est question de Licarrague dans la *Bibliothèque des auteurs du XVIIe siècle*, Paris, Pralard, M. DCC. XIX, II, p. 200, en ces

---

(*) Lécluse dit, dans son *Manuel* (p. 18), devoir ce volume à la complaisance réunie de M. l'abbé Darrigol et du vicaire de Hasparren.

termes : « Il est dit dans les Scaligerana, que Scaliger
 « avoit une Bible Manuscrite en Basque, & il y a un
 « Nouveau Testament traduit en la même Langue par
 « Licartague de Briscou, imprimé à la Rochelle par
 « ordre de la Reine Jeanne de Navarre en 1571 ». Je
 ne ferai qu'une autre citation mais elle est importante
 à cause de la note qui l'accompagne ; on lit dans
l'Histoire de Béarn et Navarre, composée par Nicolas
 de Bordenave, ministre protestant à Nay, à la fin du
 XVIe siècle, et publiée à Paris, en 1873, par M. Paul
 Raymond, l'habile archiviste du département des
 Basses-Pyrénées, aux frais de la Société de l'histoire
 de France : « Jean de la Rive, basque fut envoyé à
 « Saint-Palais de la Basse-Navarre pour y prescher
 « en langage basque, et Lissarague, ministre de La
 « Bastide, traduisit le Nouveau Testament en la même
 « langue » (p. 116-117) et en note le savant éditeur a
 ajouté le précieux renseignement suivant : « Le 12
 « novembre 1573, le Conseil ecclésiastique de Béarn
 « lui accorda (à Licarrague) 50 écus Soleil pour faire
 « imprimer à La Rochelle le Nouveau-Testament en
 « basque (Registre de la Chambre Ecclésiastique,
 « Archives de M. le baron de Laussat) ». 50 écus soleil
 valant 60 sous tournois d'or de 12 deniers d'argent
 chacun, et chaque denier étant la 336e partie du marc,
 cela ferait, au minimum, une somme de 612 fr.,
 considérable pour l'époque.

Dans les collections de *Pater* en diverses langues,
 publiées aux derniers siècles, on rencontre généralement
 le pater en basque extrait de Licarrague (Math., VI,
 9-13) ; cf. notamment Hervas, *Saggio Pratico*, 1787,
 p. 260 (la cinquième demande manque) ; Gözen,
Verzeichniss der Bibel-Sammlung, p. 281 ; Vulcanius,

de *Literis & moribus Getarum*, 1597, ainsi que la collection des oraisons dominicales parue à Leipzig, en 1740, p. 4 et 5 (deux fois, la première, sous le titre de *Cantabrica*, la seconde sous celui de *Biscaine*, erreur répétée par Bergmann, n° 78 et 80). J'emprunte ces derniers détails à Adelung (*Mithridates*, II, p. 24) qui nous apprend en ces termes une méprise plus singulière, faite à ce sujet : « Der sonst sprachgelehrte » Andr. Müller machte s. 37 seiner Sammlung, aus dem *Testamentum berria*, d. i. neues testament, eine eigene sprache *linguam Berriensem* und Nov. Testam. *Berriense*, welcher fehler in dem Londoner nachdrucke beybehalten wurde ». Adelung donne lui-même le pater de Liçarrague à la p. 28 de son t. II (n° 103).

J'ai encore trouvé le pater de Liçarrague, sans indication de provenance mais avec la doxologie finale caractéristique, dans un livre assez peu connu, *les Délices de l'Espagne et du Portugal*, par P.-A. de Colmenar, Leyde, mcccxv, p. 109. L'écluse a reproduit dans son manuel p. 109 et 213, deux passages de Liçarrague, les huit Béatitudes (Math. V, 3-10) et la parabole de l'Enfant prodigue (Luc, XV, 11-32), mais le dr. Mahn qui a collationné cette dernière citation y a trouvé 31 fautes : « mit 31 theils unnöthigen », dit-il, « theils fehlerhaften abweichungen vom original » texte ». M. Mahn a donné à son tour, dans ses *Denkmäler der baskischen sprache*, Berlin, 1857, in-8°, p. 1-12, la même parabole, suivie des ch. II à V de Mathieu et des ch. I à III des Actes des Apôtres. C'est à M. Mahn que M. Fr. Ribáry a emprunté le texte de la parabole qu'il a insérée à la fin de son travail en magyare sur le basque (p. 37 et 426 du t. V, 1866, des « *Nyelvtudományi közlemények* » de Pest). Le *Bulletin*

de la Société de l'histoire du protestantisme français a publié dans son vol. de 1869, p. 421, le texte de la dédicace française de Liçarrague à Jeanne d'Albret. D'intéressants articles sur ce pasteur et son œuvre se remontent encore dans l'ouvrage de Gözen, déjà cité, p. 281; dans le *Dictionnaire historique* de Prosper Marchand, et dans la *France protestante*, au mot LIÇARRAGUE; enfin dans le *Manuel* de Lécuse, 1826, p. 17 et suiv. et dans les prolégomènes du *Diccionario trilingue* de Larramendi (1745, t. I, p. xxxvj-xxxvii; 1853, t. I, p. xxxii-xxxiii).

Il serait nécessaire de compléter cette notice par une étude minutieuse sur le langage de Liçarrague, mais je ne le connais point encore assez pour entreprendre un pareil travail. Je me bornerai à une esquisse très générale.

Le dialecte du Nouv. Test. de la Roch. est mixte: une grande partie du vocabulaire et la plupart des formes verbales y sont manifestement labourdines; il y a pourtant des expressions bas-navarraises et les formes à régime indirect de l'auxiliaire « avoir » se rapprochent plutôt du bas-nav. que du lab. moderne (*); enfin *ukan* est employé avec le sens de « avoir » ce qui est aujourd'hui caractéristique du souletin et de quelques variétés bas-navarraises, mais ce qui pouvait, même au seizième siècle, être encore d'usage courant en

(*) Par ex. *draucat*, « je l'ai à lui », *drauc* « il l'a à eux », *ceraucan* « il l'avait à lui », etc. Ce *r*, actuellement caractéristique du bas-nav., paraît cependant avoir jadis existé dans tous les dial. fr. C'est ainsi que les deux premiers documents souletins imprimés connus (le *prône*, de 1676 et le *catéchisme* de Belapeyre, de 1696) ont les formes *derio*, *derie*, *dericie* correspondant aux modernes *doyo* « il l'a à lui », *doye* « il l'a à eux », *deizie*, « il l'a à vous », etc.

labourdin. Les deux grandes particularités du basque de Liçarrague, ce sont l'emploi ordinaire des formes de tutoiement dites par le pr. Bonaparte allocutives si rarement usitées de nos jours (c'est évidemment par un scrupule religieux que Liçarrague, s'est imposé la tâche de rendre exactement le tutoiement de l'original) et la fréquence des prétérits définis en *nezan* et *nadin*. Arrêtons-nous un moment sur ce dernier point.

Les formes *nezan* et *nadin* sont aujourd'hui, dans tous les dialectes basques, réduites au seul rôle d'auxiliaires du subjonctif dans la conjugaison périphrastique. Cependant, en biscayen et en haut-navarrais méridional, on peut rencontrer, dans le langage courant, des formes ayant la signification de notre parfait défini et constituées par l'union de ces auxil. du subj. avec le participe passé (cf. le *Verbe* du pr. Bonaparte, note 4 au dixième tableau supplémentaire de la seconde partie). Cet usage paraît avoir été général au XVIe siècle, au moins dans les dialectes français; on en trouve des exemples ou des traces dans Dechepare, dans les livres labourdins du XVIIe siècle, mais surtout dans les proverbes recueillis par Oihénart et publiés par lui à Paris en 1657. Du reste, dans sa *Notitia etrusque Vasconiae*, Paris, 1638 et 1656, le même Oihénart explique très clairement, au cours de son examen rapide de la langue euscarienne, le phénomène linguistique qui nous occupe. On nous permettra de citer les passages des deux éditions parce qu'ils se complètent l'un par l'autre :

Prem. éd. 1638, p. 65-66 : « Possidet hoc verbum
 « præter *eçac* (quod præsens imperatiui est) hæc tempora,
 « *Neçan*, quod, Aoristum vel præteritum perfectum
 « secundum indicatiui est..... In conianctiuo, quatuor

« habet tempora.... imperfectum secundum, *neçan*, sola
 « tertia persona tam plurali quam singulari ab Aoristo
 « indicatiui voce discrepans ». Suivent les exemples :
 « *harneçan*, cepi, Gallicè, *ie prins*, Hispanicè *yo tomé...*
 « *harneçan*, caperem. »

P. 68, Oihénart fait les mêmes remarques pour l'auxil.
adi des verbes intransitifs et donne les exemples suivants :
 « *har nandin*, captus fui, Gallicè *ie sus pris*, Hispanicè
 « *yo fû tomado...* *har nandin*, caperer ».

Deux. édit. 1656, p. 69 v° et r^o : « *De verbis Auxiliaribus*
 « *Adi & Esac*. — Hæ duæ voces nihil per se significant
 « sed iunctæ participiis verborum tempora aliqua supplent
 « quæ coniugationi factæ per *Nais & Dud* deerant. In
 « *Indicatiuo modo* hinc habent tempora, Preteritum
 « *perfectum secundum*, seu *remotum*, & *futurum*
 « *potentiale*; *Exemplum* in deriuatis ab *adi*, *Etorrendin*,
 « *ie vins* G. *yo vine* H. *io venni* Ital. Hoc præteritum
 « tunc locum habet cum rem iam dudum factam
 « significare volumus; si enim nuper facta sit, vtimur
 « altero præterito quod sit per circumloquutionem,
 « dicimusque *etorri nais* i. e. *ie suis venu* Gal. *yo soy*
 « *venido* Hisp. *sono venuto* Ital. Ideoque, istud præteritum
 « *perfectum proximum*, alterum vero *remotum*,
 « *distinguendi causâ* nuncupauimus..... *Exemplum* in
 « deriuatis ab *esac*, Præ. perf. *remotum*, *egin nesan*,
 « h. e. *ie fis* G. *yo hize* H. *io feci* Ital. .... Hæc duo verba
 « *Adi*, & *Esac*, cum solis participiis præteriti temporis
 « concurrent, Ideoque vnumquodque tempus eorum
 « vnicum duntaxat producit tempus, & non plura; Ex
 « iis autem participiis, si sint primæ classis, resecant

« *tu* finalem syllabam, si secundæ classis, & participium
 « desinat in *ri*, *fi* aut *si*, litteram *i* abiiciunt, hoc modo
 « pro *galtu esac* dicunt *gal esac*, i.e. *perde*, pro *etorri*
 « *adi*, *etor adi* i.e. *veni*... »

Aux p. 69 v°, 70 r° et v° de la seconde édition, Oihénart donne la conjugaison complète des quatre temps, c. à d. des deux auxiliaires *adi* & *esac*, au prétérit et au conjonctif passé. Je les dispose ci-après sous forme de tableau :

ESAC		ADI	
prét.	conj. p.	prét.	conj. pas.
<i>nesan</i>	<i>nesan</i>	<i>nendin</i>	<i>nendin</i>
<i>esan</i>	<i>esan</i>	<i>endin</i>	<i>endin</i>
<i>sesan</i>	<i>lesan</i>	<i>sedin</i>	<i>ledin</i>
<i>genesan</i>	<i>genesan</i>	<i>ginteen</i>	<i>ginteen</i>
<i>senesaen</i>	<i>senesaen</i>	<i>sinteen</i>	<i>sinteen</i>
<i>sesaen</i>	<i>lesaen</i>	<i>siteen</i>	<i>liteen</i>

Les règles posées par Oihénart dans les passages que je viens de citer sont exactement suivies par Liçarrague. Il faut remarquer notamment la transmutation du *z* initial (*s* dans le système orthographique d'Oihénart) en *l* au conjonctif : on en rencontre, dans le Nouv. Test. de La Roch. de nombreux exemples, pour d'autres formes verbales que celles en *eça* et *adi* ; ainsi, dans l'év. de Marc, ci-après, on peut relever les suivantes : *lemon* « qu'il le donnât à lui » (VI, 45), *lucen* « qu'il fut » (IV, 27 ; V, 18), *luten* « qu'ils l'eussent » (I, 34 ; III, 15) ; *ezlerroten* « qu'ils ne le dissent pas à lui » (VII, 36 ; VIII, 30), etc.

Il me reste encore, pour terminer ces remarques préliminaires, trop longues sans doute, mais néanmoins trop insuffisantes et imparfaites, à remplir un devoir

de reconnaissance, et à adresser aux lecteurs une prière. Ne dois-je pas en effet remercier publiquement et le généreux éditeur qui, dans l'intérêt des études euscariennes, a bien voulu prendre à sa charge les frais de cette réimpression; et les divers amis qui, à Bayonne, à Paris ou à Londres ont bien voulu me prêter leur utile concours pour des recherches, des vérifications ou même des copies de détail? Qu'ils reçoivent tous ici l'expression de ma sincère gratitude.

Je crois en outre nécessaire de solliciter l'indulgence des Bibliophiles. Le présent livre leur inspirera sans doute au point de vue de l'exécution matérielle, de nombreux desiderata. Mais il n'est que juste de leur demander de vouloir bien tenir compte des circonstances et de n'accuser de ces imperfections, toujours regrettables et toujours trop fréquentes, que l'insuffisance à peu près inévitable des imprimeries de province, tant au point de vue du personnel que du matériel. La bonne volonté est une excuse, mais elle ne compense point suffisamment l'oubli, trop général de nos jours, des excellentes traditions de la vieille typographie française.

J'ai pourtant essayé, par une surveillance personnelle aussi fréquente et aussi minutieuse que possible, de parer aux principaux de ces inconvénients. Et je crois qu'en somme, parmi les volumes imprimés en province, les publications basques de M. Cazals pourront obtenir un rang des plus honorables. Nous avons voulu du reste donner à la présente galette un intérêt particulier, une originalité toute spéciale. Aucun mot n'a été divisé entre deux lignes consécutives: les rares traits d'union qu'on rencontrera sont des signes servant seulement, dans le système orthographique de

Licarrague, à relier certaines particules enclitiques aux mots principaux. Mais si quelque chiffre mal placé, si quelque coquille malencontreuse viennent à blesser çà et là les regards du lecteur sévère, qu'il ne se presse point d'en accuser l'insouciance du correcteur. J'ai relu deux fois toutes les épreuves qu'un ami hasque voulait bien parcourir encore après moi... Mais nous ne sommes plus aujourd'hui aux temps où un seul travail suffisait à remplir la vie calme d'un homme exempt de soucis. Les nécessités matérielles, les exigences sociales, les préoccupations politiques, le grand nombre de labeurs urgents et divers imposés aux travailleurs par l'activité générale contemporaine, à laquelle il faut bien s'associer, sous peine de rester en arrière, inutile et incommode; rendent plus difficile chacune des tâches entreprises et occasionnent bien des défaillances. Mais, qu'importe après tout si l'œuvre, quelque imparfaite qu'on soit contraint de la laisser, est susceptible de produire un bien quelconque?

Bayonne, le 14 mars 1874.

Julien Vinson.

A TRES ILLUSTRÉ

*Dame JEANNE D'ALBRET, Reine de Navarre, Dame
souveraine de Bearn, etc. son tres humble et tres
obeissant seruiteur Jean de Ligarrague, de Briscous,
desire grace et paix en Iesus Christ.*

MADAME, ie seroye à bon droit blasmé de temerité, de ce que vous estant comme incogneu i'ai esté si hardi que de vous dedier ceste translation Basque du nouveau Testament, si pour le moins ie n'amenoye quelque excuse de ceste mienna hardiesse. Entre les autres raisons qui m'ont induit à ce faire, cestes-cy m'ont esmeu le plus, assavoir, vostre tresrenommee humanité et pieté. Quant à l'humanité, encores que ma condition soit telle, qu'il sembloit qu'elle deust iamais paruenir iusques à moi, toutesfois i'en ay senti infinis effects, mesmement en ce qu'il a plu a Vostre Maïesté m'ordonner gages, et me faire entretenir en vostre pays de Bearn: m'ayant par ce moyen donné grande occasion et ouverture pour sortir des perplexitez d'esprit ausquelles i'estoye presque du tout plongé, et de la captiuité où i'estoye detenu, la souuenance

de laquelle me faict encores dresser les cheueux en la teste. Quant à la piété, elle a engendré une si grande reuerence de vous és cœurs des gens de bien, que mesme ceux qui ne vous cognoissent point de face, ne peuuent assez admirer vostre vertu, pour les louanges qu'on vous donne à bon droict d'estre tant affectionnée a restablir les ruines du temple de Dieu : lequel ayant esté presque du tout abbattu et demoli, est reedifié par vostre moyen, et reprend son ancienne beauté qu'il a eue autrefois du temps des Apostres. Pour le moins ie puis mettre en auant vostre pays de Bearn, lequel ayant esté autant farouche et rebelle à la Parole de Dieu, qu'autre qu'on pourroit alleguer, neantmoins auioird'huy par la grace de Dieu, qui s'est serui de vostre zele, prudence et magnanimité, est si bien appriuoisé, que la parole de Dieu est paisiblement et en grande edification preschee, et la discipline ecclesiastique deuëment exercee. Mais quoy ? ce n'est pas a moy d'entrer si auant au discours de vos louanges, de peur que la clarté d'icelles soit aucunement obscurcie par l'insuffisance de mon style. M'arrestant donc ici, encores m'ose-je promettre que ce qui a esté dit me pourra defendre contre quelques uns, qui font profession de mesdire et blasmer mesmes les plus droites et entières volontez. Car y peut-il auoir petitesse de condition ou autre telle chose, qui m'ait deu empescher de dedier une œuvre si sainte à une Roine dont le saint zele et la piété sont tant recommandez par tout le monde ? Si on réplique qu'un autre eust mieux fait cela que moy, ie pourray faire seruir à ma defence

ce que dit un iour un nommé Pædaretus, lequel ayant failli à estre esleu au nombre des trois cens Magistrats de la ville de Sparte, s'en retourna tout ioyeux en sa maison, disant qu'il s'esioüissoit de ce qu'il s'estoit trouué en la ville trois cens hommes meilleurs que luy. Aussy puis-je bien dire, que s'il se feust trouué mille personnes qui m'eussent releué de ceste mienne peine, qui est plus grande qu'on ne penseroit point de prime face, i'en eusse esté autant ioyeux, que i'ai esté marri de ce qu'autre que moy ne s'est mis en auant pour commencer. De cecy pourront rendre tesmoignage ceux qui principalement m'ont incité à prendre ceste charge. Et afin que ie die ce qui en est, encores que vos grandes vertus, Madame, et principalement celles desquelles i'ay parlé, et les exhortations vehementes de monsieur de Gramont (qui estoit pour lors votre Lieutenant general) ensemble les frequentes sollicitations de messieurs de Belsunce et de Meharin, et de quelques autres mes amis, ne fussent que trop suffisantes pour m'esmouuoir : toutesfois quand ie consideroye que mesme de nostre temps tant de scavans personnages se sont employez a la traduction du nouveau Testament tant en latin, françois qu'en autres langues fort riches et usitees : et que depuis les mesmes traducteurs, et apres eux les autres ont trouué plusieurs choses à redire, tant au sens qu'au langage, me voyant moins que rien en comparaison d'eux, n'ayant que le seul zele et desir de profiter : et craignant que l'effect ne peust respondre à ma volonté, ie m'arrestoye tout court : et peu s'en fallut que ie ne

désistasse entièrement, voyant mon entreprise d'autant plus grande, que la langue en laquelle j'ay escrit est des plus steriles et diverses, et du tout inusitée, pour le moins en traduction. Toutesfois m'assurant que les Basques, entre toutes autres nations, n'estoyent point si barbares que de ne pouvoir recognoistre le Seigneur en leur langue, et voyant l'occasion qui se presentoit, esperant aussi qu'il y auroit de plus suffisans que moy qui tiendroyent la main à l'œuvre (comme il s'est trouué quand par ordonnance du Synode de vostre pays de Bearr, il a esté question de renouir et conferer la besoigne), m'appuyant apres Dieu sur vostre autorité, accompagnée d'infinies vertus, à la fin ie me resolu de faire ce qui seroit en moy, et rapporter de bon cœur ce qu'il a plu à Dieu me donner pour l'edification de son Eglise. Mais encores ce qui me donna plus grande assurance, fut l'esperance que l'eu que par ce moyen la pure parole de Dieu auroit entree et accroissement aux pays des Basques, et que pour ce faire ceci vous seruiroit comme d'une trompette, par laquelle Dieu vous appelle pour faire la guerre à Satan en vostre royaume de Nauarre, aussi bien que vous l'auez faite et continuez en tous les autres lieux de vostre domination. Au reste, quant à la diligence que j'ay prise, et au fruit qu'elle peut apporter, les autres en iugeront. Je diray seulement ceci, que me souenant tousiours de l'expres commandement de Dieu, qui est de ne rien oster ni adiouster a sa parole, ie l'ay fait le plus fidelement qu'il m'a esté possible. Il reste que ie supplie vostre Maïesté de prendre le tout en

bonne part, regardant plustost a la grandeur et dignité de l'œuvre, qu'aux imperfections et à la petitesse du Translateur. Cependant ie prie Dieu, Madame, qu'il vous maintienne longuement pour se servir de vous a sa gloire, et au salut de vos pources suiets, vous gouvernant en toutes choses par son saint Esprit, avec Monsieur et Madame vos heureux enfans. A La Rochelle le vingt deuxieme d'Acoust, 1574.

GUCIZCO ANDRE NOBLE

IOANNA ALBRETE Nassarroaco Reguina Bearnoco Andre guchiën etc, denari, bere cerbitzari gucizco chipiac eta gucizco obedientac, Ioannes Leizarraga Berascoizcoac, Iesus Christen gratiâ eta baquea desiratzen :

ANDREA, Ceren ni Çure eçagun gabea beçala naicelarie, Testamentu berriaren heuscarazco translatione hunen Çure Maiestateari dedicatzera ausartu içan naicen, mereci onez arintassunez accusa ahal neinde, baldin neure ausartigoa hunez cerbaît excusa bereren eman ezpanoça. Bada, niri haur eraguin draudatë anhitz berce raçoinen artean içan dirade, Çure humanitate hãdi gende prestu guciéz laudatua, eta laincoazco Çure zelo handia. Çure humanitateaz den becembatean, ene manerâ halaco bacen-ere, non ezpaitzuen irudic-ere Çure humanitatea secular enegana hel ahal leitela, guciagatic-ere anhitz aldez hura valiatu içan çait, eta principalqui, Çure maiestatearen placera hala içanic gage ordena lequidâ, Çure Bearnoco herrian entretenitu içanaicen becembatean : eçen halaz eman içan çait, ithoa beçala azpitic nenducaten gogo-arrâguretaric,

eta orhoitzeac-ere buruco biloa lot eraciten drantiã captiuitatezco suiectiõnetic ilkiteco occasine eta moien. Eta Çure zelo Iaincoazcoaz den becembatean, hare du engendratu Çu baitbara gende prestuén bihotzetan halaco reuerentiabat, non are Çure eçagutzea eztutenec-ere ecin asco mirets baiteçaqueete Çure verthutea, Çuri çucen onez emaitē Çaizquicun laudorioacgatic ceren hain affectionatu eracusten Çaren Iaincoaren templeco gauça gaizquituén dreçatzen, eta ceren hare, quasi deseguin eta arrasatu içanic, orain Çure moienez reedificatzē delarie, recrubatu bailarama bere leheneco edertassun Apostoluén demborán ohĩ çuena. Hunetacotzat exemplutan frangoqui allega ahal deçaqueet Çure Bearnoco herria : hura behin herce erran ahal daitenic batre beçain Iaincoaren hitzaren recebitzera behatu gaitzelaco eta rebeleraculsi içanic, guciagatic-ere, Iaincoa Çure zeloaz, çuhurtziãz eta gogo-handitassunaz cerbitzatu içanic balacara mansota eta ematu içan da, nõ egungo eguncan Bearnoc guciã Iaincoaren hitza paisiblequi eta edificatione handitan predicatzen baita, baita disciplina ecclesiasticoa eguiãzqui eta hibe beçala obseruatzen. Baina cer? etzait niri eman Çure laudorién aippatzez hain aitzina anançatzea, betãgo claretatea neure minçatzeo insufficientiaz ilhun ezteçadançat. Baina hunetan guelditzen naicela-ere, sporçu dut ecea, ahal liratequeen vorõdateric çucenenez eta bobenez-ere gaizqui minçatzeaz herce officioric eguiten eztuten batzuetarie, in erran içan denac-ere defenda ahal neçaqueela. Ecē ahal datequea ene cõditionezco bachotassunic ezpa hunelaco

berce gauçaric batre, ni hain obra saindu baten, bere zelo eta affectione sainduagatic mûdu gucietan hâbat laudorio emaiten çayon Reguina bati dedicatzetic guiberatzeco nuenic? Eta baldin edoceinec replicatu nahi balu eta erran, ecen eguin içâ dena, nie haino hobequi berce batec eguin vkan luqueela : hunetâ applica ahal deçaquet neure defensionetan Pædaretus deitzen cen Sparta hirico batec egun batez erran vkan çuena : çacussanean ecê hirico hirur-ehû magistratuetaric bat içatera, etzela hura elegitu içan biltzarretic alegueraqui bere etcherat itzuli içan cen, cioela, ecen atseguin handia luela ceren hirur-ehun guiçon hura baino prestuagoric hirian eriden içan ciraden. Segur nie-ere erran ahal deçaquet ecen milla eriden içan balirade-ere, ni arindu nêduqueitenic pena hunetarie (cein içan baita nehorc lehen vicitic estima ahal liçaqueen baino handiago) nie vkan nuqueela hâbat atseguin nola vkan baitut atsecabe ceren niçaz bereerie hatso baten eguitera auançatu içan ezten. Huneçaz testimoniage ekar ahal dieçaquedé principalqui cargu hunê hartzera incitatu vkan nautenêc. Eta dena den beçala erran deçadançat, Çure verthute handiac, Andrea, eta principalqui nie orain aippatu ditudanac, bayeta orduan Çure Loctenent general-Agramondeco Jaunaren ezhortatione handiac, eta Belçunceco eta Melharineco Jaunen eta cêbeit berce ene adisquiderô sollicitatze ardurazcoac, ene goga eraciteco asco eta sobera içanagatic : hala-ere consideratzen nuenean, nola gure demborân-ere anhitz personage iaquinsuric Testamentu berriaren trâslationean emplegatu

ięan dē, hambat Latinez, Francesez, nola anhitz berce
 lęoage abratsez eta praticatuz : eta guero nola
 Trāslataęale berēc eta hayen ondoā bercec anhitz gaņęatan,
 bay sensuan bay lengoagean cer erran eriden vkan dutēn :
 eta ikussirie ecen balacoequin comparatzera ez-deus baino
 ez-deusago nincela, eta neure buruāri quasi gogo nahiaz
 eta probetchu egulteco desiraz bercerie eznacussolarie, eta
 nie hala vorondate vkanagatic, beldurrez gauęa ez ledin
 moldez burutan ilki : Carguārē hartzera bathirie ecin
 naidiqueen, eta guli falta cedin non ezpainendin choil
 guibelerā, nacussanean hambatez ene empresa handiago,
 cembatez nie scribatu dudān lengoage motā baita,
 sterilenetarie eta diuersenetarie : eta oraino, trāslationetā
 behinęat, vsatu gabea, Alabaina segur ięanez ecen
 Heuscaldunac berce natione guciēn artean ezgarela hain
 bas-a, nō gure lengoagez ecin eęagul eta lauda deęagun gure
 lainco launa : eta ikussirie ecen occasionea presentatzē cela,
 bayeta speranęaz ecē ni baino suffleientagoric-ere ięanē
 cela obrān escu eduquirē luenic (nola eridē-ere ięan baita
 Bearnoco synodoarē ordenāęaz lan eguina visitatu eta
 coferitu behar ięan deneā) azqueneā, laincoaz lādān, çure
 anhitz verthuterequillaco authoritate hādian sporęu
 harturie, gogo eguin neęā, neure ahal guciarē eguitera, eta
 laincoac eman placer vkā drautan guciarē vorondate onez
 haren Elięaren edificationetan emplegalzera. Baina are
 guehienic bihotz eman vkan cerautana cen nie nuen
 speranęā, ecē moien hunez laincoarē hitz purac vkanē luela
 sartze eta auāęamēdu Heuscal-herrian : eta hunetacotzat

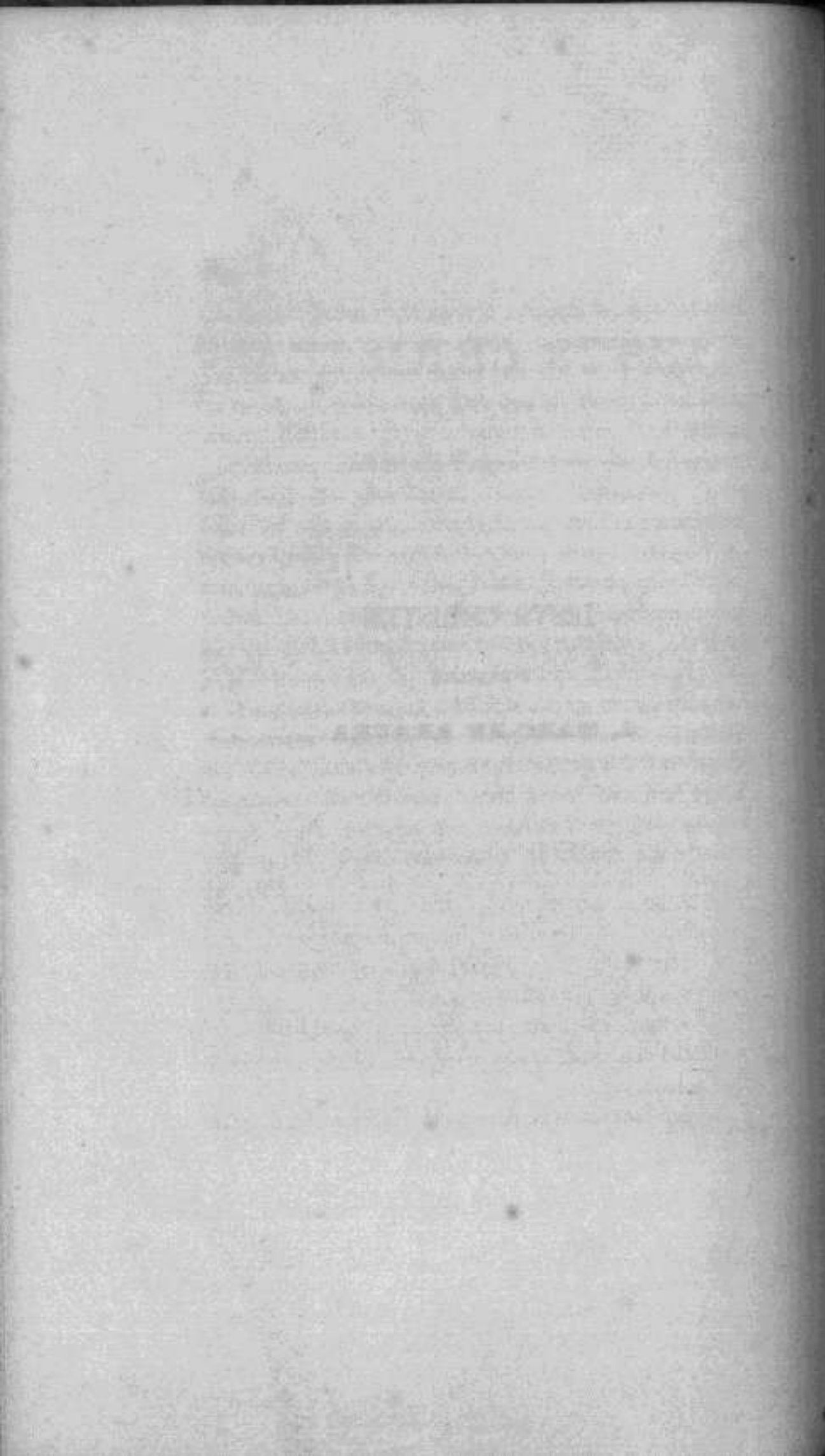
Çu Andréa, hunez cerbitzaturen cinadela trompettabaten ançora, ceinez Iaincoac deitzõ baitzaitu hala Çure Naffarroaco resumã-ere Satani guerla eguitera, nola eguin eta eguitẽ-ere baitraucaçu Çure dominationeco berce leku gucielã. Goiticora, nic obra hunetan eçarri vkan dudan diligẽtiaz eta penaz bayeta hunetarie ethor abal daitequeen emendioaz den becẽbatean, bercẽc iugeaturen dutẽ. Haur bay erranen dut, ecen bethi orhoitic nola Iaincoaren manu expressa den harõ hitzari deus edequi eztaquiõ ez eratchequi : hala eguin abal dudã fidelquiena eguin vkan dudala. Hunẽ gaineã Çure maiesteari supplicamenduz nagoca, dena onetacotz othoi recebitu nahi duçu, obraren handitassunera eta dignitatera behatzenago duçularie ecẽ ez Translataçalearen imperfectionetara eta chipitassunera. Hambatequin Iaincoari othoitz eguiten draucat, Andréa, nahi Çaituẽ othoi bere Spiritu sainduaz bethi illuminatzen Çaituelarie, Çure dohain-onetaco haour Jaun Andrequin batean, bere gloriaren auançamendutã eta Çure suiettõ edificationetã luçaqui conseruatu. Rochellan, Agorrilaren 22, 1571.

IESVS CHRISTEN

EVANGELIOA

S. MARC-EN ARAVRA

IESUS CHRISTEN

EVANGELIO SAINDVA

S. MARC-EN ARAVRA

CAP. I

4. Baptismoa. — 5. Confessionca. — 6. Ioannesen vestidurá eta ianharia. — 9. Christec batheyatu. — 13. Eta tentatu ičan den ondoan. — 14. Predicatzen : — 17. 19. Apostoluac deitzen : — 21. 39. Synagoguetan iracssten. — 24. Deabruac hura eçagutzen. — 25. Guero Christec demoniatua, eta. — 30. Pierrisen ama-guinharreba sendatzen. — 35. Desertuan othoitz eguiten. — 40. Sorhayoa sendatzen.

1. Iesus Christ Iaincoaren Semearen Euangelio hatsea :

2. Scribatua den beçala Prophetetan, Huná, nic igorten diat neure mādataria hire beguitharte aitzinean, ceinec appaindurē baitu hire bidea hire aitzinean.

4. Desertuan oihuz dagoenaren voza da Appain eçaque launaren bidea, plana itzaque haren bidescac.

4. Batheyatzen ari cen Ioannes desertuan, eta predicatzen çuen emendamēdutaco baptismoa bekatuen barkamendutan.

5. Eta ioaiten cen harengana Iudeaco herri gucia

eta Ierusalemecoac : eta batheyatzen ciraden guciac harenganic Iordaneco flunioan, bere bekatuac confessatzen cituztela.

6. Eta cen Ioannes veztitua camelu biloz, eta Iarruzco guerrico batez bere guerruncean inguru, eta othi eta bassezti iaten çuen.

7. Eta predicatzen çuen, cioela, Ethorten da ni baino borthitzago dena ene ondoan, ceinen çapatetaco hedearen behitituric ozpainaiz lachatzeco digne.

8. Eguia da, nic batheyatzen çaituztet vrez, baina hare batheyaturen çaituzte Spiritu sainduaz.

9. Eta guertha cedin egun hetan, Iesus ethor baitzedin Nazareth Galileacotic, eta batheya baitzedin Ioannesganic Iordanean.

10. Eta bertan ilkiten cela vretic, ikus citzan ceruäc erdiratzen eta Spiritu saindua vsso columbabal beçala haren gainera iausten.

11. Eta voz bat eguin cedin ceruëtaric, cioela, Hi aiz ene Seme maitea ceinetan hartzen baitut neure atsequin ona.

12. Eta bertan Spirituac irion ceçan hura desertura.

13. Eta egon cedin han desertuan berroquey egun, tentatzen cela Satanez : eta cen bassa bestiequin, eta Aingueruëc cerbitzatzen çuten.

14. Eta Ioannes hartzaman içan cenean, ethor cedin Iesus Galileara, predicatzen çuela Iaincoaren resumaren Euangelioa.

15. Eta cioela, Complitu da demborá, eta hurbil da

Iaincoaren resumé : emenda çaitzte, eta sinhets eçaçue Euangelioa.

16. Eta Galileaco itsas bazterrean çabilala ikus eitzan Simon eta Andriu haren anayea, sareac itsassora egoizten eitzuztela (ecen pescadore ciraden).

17. Eta erran eiecen Iesusec, Çatozte ene ondoan eta eguinen çaituztet guiça pescadore.

18. Eta bertan vtziric bere sareac iarreiqui icāçaizean.

19. Eta handie aitzinachiago ioanic, ikus eitzā lacques Zebedeoren semea eta Ioannes haren anayea, hec-ere vncian bere sareac adobatzen eitzuztela.

20. Eta bertan dei eitzan hec : eta bere aita Zebedeo vnciā vtziric languilequin, iarreiqui içan çaiçean.

21. Guero sartzen dirade Capernaum-en, eta bertan Sabbath egunean sarthuric synagogan, irocasten ari cen.

22. Eta spātaturic euden haren doctrináz, ecen iracasten eitzen autoritate çuenac beçala, eta ez Scribéc beçala.

23. Eta cen hayén synagogan guiçombat spiritu satsua çuenie eta oihuz iar cedin,

24. Çioela, Ah, cer da hire eta gure artean Iesus Nazarenoa? gure deseguitera eithorri aiz? baceaquiat nor aicen, hi aiz Iaincoaren saindua.

25. Eta mehatcha ceçan hura Iesusec, çioela, Ichil adi, eta ilki adi horrenganic.

26. Eta spiritu satsua hura çathituric, eta ocengui oihuz iarriric, ilki cedin harenganic.

27. Eta spanta citecen guciac, hala non bere artean galdez baitzeuden çioitela, Cer da haur? cer doctrina berri

da haur? autoritatez spiritu satsuac-ere manatzen baititu eta obeditzen baitute?

28. Eta io ceçan haren famac bertan Galilea inguruco comarca gucia.

29. Eta bertan synagogatic ilkiric, ethor citecen Simonen eta Andriuen etchera laquesequin eta Ioannesequin.

30. Eta Simonen ama-guinharreba cetzan helgaitzarequin: eta bertan mainçatu içan çaizecan harçaz.

31. Orduan hurbilduric goiti ceçan hura escutic harturic eta bertan vtzi ceçan helgaitzac: eta hare cerbitza citzan.

32. Eta arratsean, iguzqui sartzean, ekarten cerautzalē gueizqui ceuden guciac eta demoniatuac.

33. Eta hiri gucia borthara bildua cen.

34. Eta senda citzā erharçun diuersez eri ciraden guciac: eta anhitz deabru campora egotz ceçan, eta etzituen deabruac minçatzera vtziten nola hura eçagutu vkan luten.

35. Guero goicean oraino ilhun handia cela iaiquiric ilki cedin, eta ioan cedin leku desertu batetara, eta han othoitz eguiten çuen.

36. Eta iarreiqui içan çaizecan Simon eta harequin ciradenac.

37. Eta eriden çutenean, erran cieçoten, Guciac hire bilha diabiltzac.

38. Orduan dioste, Goacen hurbilengo burguētara: han-ere predica deçadançat: ecen hartacotzat ilki içan naiz.

39. Eta predicatzen çuen hayén synagoguetan, Galilea

gucian : eta deabruac campora egolzten cituen.

40. Eta ethor cedin harengana sorhayobat, othoitz eguiten çaraucala, eta hari belhauricaturic ciotsala, Baldin nahi baduc chahu ahal neçaquec.

41. Orduan Iesusec compassione harturic eta escua hedaturic, hunqui ceçan hura, eta erran cieçon, Nahi diat, aicén chahu.

42. Eta hori erran çuenean, bertan ioan cedin harenganic sorhayotassuna, eta chahu cedin.

43. Eta hura mehatchaturic bertan igor ceçan camporát:

44. Eta erran cieçon, Beguirauc nehorì deus ezterroan : baina ohá eta eracuts aquio Sacrificadoriari, eta presenta itzac eure garbitzeagatic Moysesec manatu dituen gauçac hæy testimoniagetan.

45. Baina hura ilkiric has cedin anhitz gauçaren publicatzen eta beharquiaren manifestatzen, hala non guehiagoric aguerriz Iesus ecin sar baitzaiten birira, baina lekorean leku desertuetan cen, eta ethorten ciraden harengana alde gucietaric.

CAP. II

3. Christec paralyticoa sendatzen. — 5. Bekatuac barkatzen. — 14. Mattheu eta. — 17. bekatoreac deitzen. — 19. Ezconduaz. — 20. Barur eta afflictione ethorri beharréz. — 21. Abillamendu çarreco pedaçu gogorraz. — 22. Çahagni çarretaco mahatsarno berriaz. — 23. Disciuluae Sabbathoan buruca idoquiten ari. — 25. David-ez. — 26. Propositioneco oguiez. — 27. Sabbathoaz.

4. Eta berriz sar cedin Capernaumen cembeit egunen buruan, eta ençun içan da eçen etchean cele.

2. Eta bertan anhitz bildu ičan dirade hambat non bortha aldiriec-ere ecin eduqui baitzitzaqueitzen : eta declaratzen cerauen hitza.

3. Orduan ethor citecen batzu harengana, ekarten çutela laurez eramaiten cen paralyticobat.

4. Eta ceren ecin burbil baitzaquidizquion gēdetzearen causaz, aguer ceçaten Iesus cen etche gaina, eta hura çulhaturic, erauts ceçaten paralyticoa cetzan ohea.

5. Orduan Iesusec hayen fedea ikussirie, erran cieçón paralyticoari, Semé, barkatu çaiçquic eure bekatuac.

6. Eta Scribetarie batzu ciraden han iarriac, eta iharduquiten çuten bere bihotzetan, hunela,

7. Cergatic haur hunela blasphemio erraiten ari da ? Nore bekatuac barka ahal ditzaque Jaincoac berac baicen ?

8. Eta bertan eçagaturic Iesusec bere spirituaz, ecen hala ciharducatela berac haithan, erran ciecen, Cergatic horrelaco gaucez diharducaçue çuen bihotzetan ?

9. Cein da erratchago, errailea paralyticoari, Barkatu çaiçquic bekatuac, ala erraitea, Iaiqui adi, eta har eçac eure ohea, eta ebil adi ?

10. Daquiçuençat bada ecen guiçonaren Semeac baduela bothere bekatuén barkatzeco lurrean (diotsa paralyticoari)

11. Iiri diossat, Iaiqui adi, eta har eçac eure ohea, eta habil eure etcherát.

12. Eta bertan iaiqui cedin, eta ohea harturic, ilki cedin gucien presentian : hala non guciac spantatuac baitzeuden, eta glorificatzē baitzuten Jaincoa, erraiten çutela, Egundano hunelaco gauçaric eztugu ikussi.

13. Eta ilki cedin berriz itsas alderat : eta populu gucía ethorten cen harōgana, eta iracasten cituen hec.

14. Eta vrruli iragaiten cela, ikus ceçan Leui Alpheoren semca peage lekuan iarririe, eta errā cieçón, Arreit niri. Eta iaiquiric iarrei qui cequion.

15. Eta guertha cedin, Iesus haren etchean mahainean iarririe cegoela, anhitz publicano eta gende vicitze gaichtotaco iar baitcedin Iesusekin eta haren discipuluequin ecen anhitz ciraden eta iarrei qui içan çaizean.

16. Eta Scribac eta Phariseuéc ikussirie publicanoequin eta gende vicitze gaichtotacoequin iaten çuela, erran cieçén discipuluey, Cergatic publicanoequin eta vicitze gaichtotacoequin iaten du eta edaten ?

17. Eta haur ençunic Iesusec dioste, Osso diradenéc eztute medicuren beharrie : baina eri diradenéc : ecen ez naiz ethorri iustoén deitzera : baina bekatoren emendamendutara.

18. Eta Ioannesen eta Phariseuen discipuluéc barur eguiten çuten : eta hec ethorten dirade eta diotsate, Cergatic Ioannesen eta Phariseuen discipuluéc barur eguiten dute, eta hire discipuluéc ezpaitute baruric eguiten ?

19. Eta erraiten draue Iesusec : Ezteyetaco gendéc baruric ahal daidite ezcondua hequin deno ? ezcondua berequin duteno baruric ecin daidite.

20. Baina ethorriren dirade egunac edequiren baitzay ezcondua, eta orduan barur eguinen duté egun hetan.

11. Eta nehore oihal pedaçu latz-bat eztu iostē

abillamendu çar batetan, ezpere haren compligarri berri hãre edequiten drauca çarrari, eta gaitzcoatcenago da elhendurá.

22. Halaber nehorc eztu eçarten mahatsarno berria çahagui çarretan : ezpere mahatsarno berriac lehertzen çitu çahaguiac eta mahatsarnoã issurten da, eta çahaguiac galtzen dirade, baina mahatsarno berria çahagui berriétan eçarri behar da.

23. Eta guertha cedin hura iragaiten baitzen Sabbath egun-batez ereincetan gairdi, eta has citecen haren discipuluac bidean cioacela buruca idokuiten.

24. Eta Phariseuóc erran cieçoten, Horrá cergatic eguitõ dute Sabbathoã eguin sori eztena ?

25. Eta hãre erran cieçén, Eztuçue egundano iracurri vkan, cer eguin çuen David-ec necessitate çuenean, eta gossetu cenean bera eta harequin ciradenac ?

26. Nola sarthu içan cen Iaunaren etchean Abiathar Sacrificadore principalaren demborán : eta propositioneco oguiac ian vkan cituen, Sacrificadorén baicen iateco sori etziradenac, eta nola harequin ciradeney-ere eman cerauen ?

27. Guero erran cieçén : Sabbathoa guiçonagatic eguin içan da, ez guiçona Sabbathoagatic.

28. Bada guiçonaren Semea Sabbathoaren-ere iabe da.

CAP. III

1. Escu eyarrha sendatzen. — 6. Conseillu Christen contra. — 10. Eriac sendatzen. — 11. Spiritu satsuec Christ eçagutzen. — 14. Christec Apostoluae predicatzeco ordenatzen. — 16. Apostoluén icenac. — 22. Blasphemioa. — 24. Resuma çathitua. — 29. Spiritu sainduaren contretaco blasphemioa. — 35. Christen eguiazco abaideac cein diradén.

1. Guero sar cedin berriz synagogán, eta cen han guicombat escua eyhartua çuenic.

2. Eta gogoatzē çutén eya Sabbathoan sendaturen çuenez accusa leçatençat.

3. Eta diotsa guicõn escu eyhartua çuenari, Iaiqui adi artera.

4. Guero dioste, Sabbathoan ongui eguitea da sori, ala gaizqui eguitea? persona baten emparatzea, ala hiltzea: baina hec ichilie ceuden.

5. Eta hetarát inguru behaturic assererequin, eta hayén bihotzeco obstinationeaz contristaturic, diotsa guicõnari, Heda eçac eure escua: Eta heda çoçan, eta haren escua bercea beçain senda cedin.

6. Orduan ilkiric Pharisuéc, bertan Herodianoequin conseillu eduqui ceçaten haren contra hura hil leçatençat.

7. Baina Iesus bere discipuluequin retira cedin itsas alderát eta iarreiqui cequion gendetze hãdia Galileatic eta Iudeatic,

8. Eta Ierusalemetic, eta Idumeatic, eta Iordanaz berce aldetic: eta Tyreco eta Sydoneco inguruëtan habitatzen

ciradenetarie gendetze hādi, ençunic cein gauça handiac eguiten cituen, ethor citecen harengana.

9. Eta erran ciccén bere discipuluey vncichobat bethi prest oduqui lequión gendetzearen causaz, hers ezleçatençat.

10. Ecen anhilz sendatu vkan çuen, hala non afflictionetan ciraden guciac oldartzen baitziraden harengana hunqui leçatençat.

11. Eta spiritu satsuéc hura ikusten çutenean, haren aitecinera here buruác egozten cituztén, eta oihu eguiten çuten, cioitela, Hi aiz Jaincoaren Semea.

12. Baina hare haguitz mehatchatzen cituen manifesta ezleçatençat.

13. Guero igan cedin mendi batelara, eta dei citzan beregana nahi cituenac : eta ethor citecen harengana.

14. Eta ordena citzan hamabi harequin içateco, eta predicatzera igorteco :

15. Eta lúten bothere eritassunén sendatzeco, eta deabruén campora egoizteco.

16. Lehenic Simon (ceini icen aman baitzieçon Pierris :)

17. Eta Jacques Zebedeoren semea, eta Ioannes Jacquesen anayea, (eta hæy icen emā ciccén Boanerges, erran nahi baita, igorciri semeac),

18. Eta Andriu eta Philippe, eta Bartholomeo, eta Matheu, eta Thomas, eta Jacques Alpheoren semea, eta Thaddeo, eta Simon Canancoa,

19. Eta Iudas Iscariot, ceinec bera traditu-ere baitzuen.

20. Eta ethor citecen etchera : eta berriz gendetze handi bil cedin, hala non oguiaren ialeco artea-ere ecin har baitziroiten.

21. Eta baur ençun çutenean haren ahaideac ilki citecen hatzaman leçatençat : ecen erraiten çuten, çoratu cela.

22. Eta Ierusalemetic iausti içan ciraden Scribéc erraiten çuten ecē Beelzebub çuela, eta deabruén princearen partez deabruac campora egoizten cituela.

23. Eta hec beregana deithuric, erran ciecén cõparacionez, Nolatan Sataneç Satan egotz ahal deçaque?

24. Ecen baldin resumabat bere contra partitua bada ecin dauque resuma hura.

25. Eta baldin etchebat bere cõtra partitua bada, ecin dauque etche hura.

26. Hala baldin Satan-ere alcha badadi eta partitua bada bere contra ecin dauque, baina fin du.

27. Ecin nehore borthitz baten ostillamenduac, haren etchera sarthuric, pilla ahal ditzaque, baldin lehen borthitza esteca ezpadeça : eta orduan haren ethea pillaturen du.

28. Eguiaz erraiten drauçuet, ecen bekatu guciac guiçonen seméy barkaturen çaitzela, eta blasphematu dituaqueizten blasphemio guciac.

29. Baina nore-ere blasphematuren baitu Spiritu sainduaren contra eztu barkamenduric vkanen secular, baina içanen da condemnatione eternalaren hoguendun.

30. Ecen erraiten çuten, Spiritu satsua du.

31. Ethorten dirade bada haren anayeac eta haren ama :

eta lekorean ceudela igor citzaten batzu harengana, haren deitzera.

32. Eta iarricie cegoen haren inguruän gendetzea, eta hec erran cieçoten, Huná, hire amac eta hire anayéc lekorean galdeguiten aute.

33. Orduan ihardets cieçén, cioela, Nor da ene ama, edo ene anayeac ?

34. Eta inguru behatu çuenean harē inguruän iarricie ceuden discipuluetara, dio, Huná ene ama, eta ene anayeac.

35. Ecen norc-ere eguinē ballu Iaincoarē vorōdatea, hura da ene anaye eta ene arreba, eta ama.

CAP. IV

3. 14. Ercillearen comparationea. — 18. Elhorriac. — 19. Abrastassunac. Guthiciac. — 21. Candela arachequia. — 24. Neurria. — 26. Hacı lurrera egotzia. — 31. Mustarda bihia. — 38. Christec vncian lo eguiten. — 39. Haicea eta itsasoa cessa eraciten. — 40. Fedca.

1. Guero has cedin iracasten itsas bazterrean : eta bil cedin harengana gendetze handi, hala non bera vncira sarthuric, iarricie baitzegoen itsasoan : eta populu gucia itsas costan leiborrean cen.

2. Eta iracasten cerauen comparationez anhitz gauça, eta erraiten cerauen bere doctrinán.

3. Ençun eçaçue, Huná, ereillebat ilki cedin ereitara.

4. Eta guertha cedin ereiteã, partebat eror baitzedin

bide bazterrera, eta ethor citecen ceruco choriac, eta irets ceçaten hura.

5. Eta berce partebat eror cedin leku harriçuetara, non ezpaitzuen lur anhitziç: eta bertan ilki cedin, ceren ezpaitzuen lur barnetassunic.

6. Baina iguzquia goratu cenean, erre cedin: eta ceren erroric ezpaitzuen, eyhar cedin.

7. Eta berce partebat eror cedin elhorri artera, eta elhorriac handi citecen, eta itho ceçaten hura, eta etzeçan fructuric eman.

8. Eta bercea eror cedin lur-onera, eta eman ceçan fructu goratzen eta handitzen cenic, eta ekar ceçan bihi batac hoguey eta hamar, eta berceac hiruroguey, eta berceac ehun.

9. Orduan erran cieçen, Ençuteco beharriric duenac, ençun beça.

10. Eta bera cela, interroga ceçaten haren inguruän hamabiequin ciradenec, cõparationeaz.

11. Eta erran cieçen, Çuey eman çaiçue Iaincoaren resumaco secrectuaren eçagutzea: baina lekorean diradeney comparationez gauça guciac tractatzen çaiçte.

12. Dakussatela ikus deçatençat, eta eztaquizquion ohart: eta dançutela ençun deçaten, eta adi ezleçaten: conuertì ezlítecen eta bekatuac barka eztaquizquien.

13. Eta erran cieçen, Eztaquique comparatione haur? Eta nolatan comparatione gauciac eçaguitren dituçue?

14. Ereilleac hitza creiten du.

15. Bada hauc dirade bide bazterrera hacia recebitzen

dutenac, ceinetan ereiten baita hitza : baina ençun dutenean, bertan ethorten da Satan, eta kencen du hayen bihotzetan erein eñ hitza.

16. Eta hauc dirade halaber leku harriçuetara hacia recebitzen dutenac : eta ençun dutenean hitza, hertan bozcariorequin recebitzen dute hura.

17. Eztute erroric berac baithan, baina iraute gutitaco dirade : guero heltzen denean tribulationeric edo persocutioneric hitzagatic, bertan scandalizatzen dirade,

18. Eta hauc dirade elhorri artera hacia recebitzen dutenac, hauc dirade, diot, hacia ençuten dutenac.

19. Baina mundu hunetaco ansiéc, eta abrastassunezco enganioac, eta berce gaucetaco guthiciéc barneraric ithotzen dute hitza eta fructu gabetzen da.

20. Eta hauc dirade lur onera acia recebitu dutenac, ceinéc hitza ençuten baitute, eta recebitzen, eta fructu ekarten, batac hoguey eta hamar, eta berceac hiruroguey eta berceac ehun.

21. Erran ciecén halaber, Ala candela ekarten da gaitzurupean, edo ohapean eçar dadinçat ?

22. Ecen ezta deus secreturic aguerturen eztenic, edo estal ahal daitenic : baina campora ethorri behar da.

23. Baldin nehorc ençuteco behariric badu, ençun beça.

24. Guchiago errã ciecén, Gogoauçue cer ençuten duçuen : cer neurritz neurturen baituçue, neurturen çaiçue eta emendaturen çaiçue, çuey ençuten duçuenoy.

25. Ecen duenari, emanen çayó : eta deusic eztuenari, duena-ere edequiren çayó.

26. Guehiago erraiten çuen, Iaincoaren resumá da, guicón hacia lurrera egotziric gau eta egun lo etzaten eta iaikuten liçaten balen ançora.

27. Eta hacia ilkiten eta hatzen licén, hare ezlaquiála nola,

28. Eeen bere buruz lurrac fructu ekarten du, behin belhar, guero buru, guero ogui bihi bethea buruán.

29. Eta aguertu denean fructua, bertá guicónac du eçarten iguiteyá : ceren prest baita vztá.

30. Guero cioen, Cer iduri duela erranen dugu Iaincoaren resumác? edo cer comparationez comparaturen dugu hura?

31. Hura da mustarda haci bihibat beçala, cein lurrean ereiten denean, baita lurrean diraden haci gucietaco chipiena :

32. Baina erein den ondoan, goratzen da, eta berce belhar gucietaco handiena eguiten da : eta adar handiac eguiten ditu hala non ceruco choricc ohatzeac eguin aha^l baititzaqueizte haren itzalean.

33. Eta anhitz hunelaco comparationez tractatzen ceranen hitzac ençun ahal ciroitenaren araura.

34. Eta cõparatione gabe etzayen mintçatzen : baina appartea bere discipuluey declaratzen cerauzten gauça guciac.

35. Eta erran ciecén egun hartan, arrastu cenean, Iragan gáitecen vraren berce aldera.

36. Eta populua vtziric har ceçaten hura vncian cen beçala : baina berce vncitchoac-ere haciraden harequin.

37. Orduan altxa cedin haice buhumba handibat, eta bagác sartzen ciraden vncira, hala non ia bethatzen baitzen.

38. Eta hura vnciaren guibeleco aldean cetzan lo bururdi baten gainean: orduan iratzartzen dute, eta diotsate, Magistruá, eztuc ansiaric ceren galduac goacen?

39. Eta iratzarri cenean mehatcha ceçan haicea, eta erran cieçon itsassoari, Ichil adi, eta gueldi adi, orduan cessa cedin haicea, eta tranquillitate handi eguin cedin.

40. Eta erran ciecén Cergatic çarete horrela icior? nola eztuque federic?

41. Eta ici citecen icidura handiz: eta erraiten çuten elkarren artean, Baina nor da haur, haiceac eta itsassoac ere obeditzen baitute?

CAP. V.

2. Demoniatua sendatzen. — 7. Deabruac Christ eçagutzen. — 9. Legionea. — 13. Deabruac permissionerequin vrdetara sartzen. — 25. Odol iariatzez eri cen emaztea. — 26. Haren dispendio medicuctan eguina. — 34. Haren fedea. — 39. Lo datzala erraiten hil denaz. — 41. Iairusen alaba resuscitatzen.

1. Eta ethor citecen itsassoarē berce aldera, Gadarenoén comarcara.

2. Eta ilki cenean vncilic, bertan aitzinera ethor cequión thumbetaric spiritu satsua çuen guiçombat:

3. Ceinec bere egoitea baitzuen thumbetan, eta cadenaz-ere nehore ecin esteca ciroen.

4. Ceren anhitzetan cepoz eta cadenaz estecatu içan

cenean hauts baitzitzan cadenác, eta çathica ceпоac :
eta nehore ecin ceba ceçaqueen.

3. Eta bethiere egun eta gau mendietan eta thumbetan
cen oihuz cegoela, eta bere buruari harriz ceraunsala.

6. Ikussi çuenean Iesus vrrundanic, laster eguin ceçan
eta gur cequiön :

7. Eta oihuz voz goraz erran ceçan, Çer da hire eta ene
artean, Iesus lainco subiranoaren Semea? adiuratzan aut
laincoaren partez ezneçã tormenta.

8. (Ecen erraiten ceraucan, Ilki adi, spiritu satsua,
guigon horrenganic).

9. Orduan interroga ceçan hura, Nola da hire icena?
Eta ihardets ceçan, cioela, Legio diat icen : ecen anhitz
gaituc.

10. Eta othoitz handi eguiten ceraucan, ezlitzan igor
comarea hartarie campora.

11. Eta cen han mendi aldean vrdalde handibat alha
cenic.

12. Eta othoitz eguin cieçoten deabru hec guciéc,
cioitela, Igor gaitzac vrdetara, hetara sar gaitecençat.

13. Eta permiti cieçén bertan Iesusec. Eta ilkirie
spiritu satsuac sar citecen vrdetara, eta oldar cedin
vrdaldea gaintic behera itsassora (eta baciraden bi
millaren ingurua) eta itho citecen itsassoan.

14. Eta vrdeac bazcatzen cituztenéc ihes eguin ceçaten,
eta ekar citzaten berriac hirira eta cãpocoetara : Orduan
ilki citecen ikustera cer eguin içan cen.

15. Eta ethorten dirade Iesusgana, eta ikusten dute

demoniatu ičan cena iarriric eta veztituric eta cençaturic, legionea vkan çuena diot : eta ici citecen.

16. Eta haur ikussi çutenéc erran cieçén hæy, nola demoniatuari heldu ičan çayon, eta vrdéz.

17. Orduan hec has cequizquión othoitz eguiten parti licen hayén comarquetic.

18. Eta hura sarthu cenean vncira, othoiztez çayon demoniatu ičan cena harequin licén.

19. Baina Iesusec etzieçón permiti , aitzitic erran cieçón, Habil eure etcherát eurelara, eta conta iecec cein gauça handiac launac eguin drauzquián, eta nola hiçaz pietate vkan duen.

20. Ioan cedin bada, eta har cedin predicatzen Decapolisen cein gauça handiac eguin cerautzan Iesusec : eta guciéc miresten çuten.

21. Eta iragan cenean Iesus vncian berriz berce aldera, populu bandi hil cedin harengana , eta cen itsas bazterrean.

22. Eta huná, ethor cedin synagogaco principal lairus deitzen cembat, eta ikussi çunecan hura, egotz ceçan bere buruá haren oinetara.

23. Eta otthoitz handi eguiten ceraucan, cioela, Ene alabatchoa hurrenean duc : otthoitz eguiten drauat , ethor adin, eta eçar ditzán escuac haren gainean, senda dadineçat eta vici den.

24. Eta ioan cedin Iesus harequin, eta populu handi çarreyón, eta hertzen çuten.

25. Eta emaztebat cen odol iariatzea hamabi vrthe hetan çuenic :

26. Eta anhitz soffritu vkan çuen anhitz medicutaric, eta berea gucia despendatu çuen, eta etzén deus probetchatu, baina gaizcoatuago içan cen.

27. Hura Iesusez minçatzen ençunic, ethor cedin gendetzean guibeletic, eta hunqui ceçan haren arropà,

28. Ecen erraiten çuen, Baldin haren abillamenduac hunqui baditzat ber, sendaturen naiz.

29. Eta bertan agor cedin haren odol ithurria : eta sendi ceçan bere gorputzean sendatu cela plaga hartaric.

30. Eta bertan Iesusec bere baithan eçagaturic harèganic ilki içan cen verlhutea, itzuliric gendetzean, erran ceçan, Nore hunqui ditu ene abillamenduac?

31. Eta erran cieçoten bere discipuluec, Badacussac gendetzeac hertzen auela, eta dioc, Nore hunqui nau?

32. Eta inguru behatzen çuen, haur eguin çuena ikus leçançat.

33. Eta emaztea beldurric eta ikararic, nola baitzaquian hura baithà eguin içan cena, ethor cedin, eta egotz ceçan bere buruà haren aitzinera, eta erran cieçón eguia gucia.

34. Eta hanc erran cieçón, Alabá, çure fedecac saluatu au, habil baquearequin, eta aicén sendo çure plagatic.

35. Oraino hura minço cela ethor citecen batzu synagogaco principalarenelic, cioitela, Hire alabá hil duc, cergatic fatigatzen duc Magistrua?

36. Eta Iesusec erraiten cen hitz haur ençun çuen

beçain sarri, diotsa synagogaco principalari, Eztuála beldurric, sinhetsae solament.

37. Eta etzeçan permitti nehor iarrei qui lequiôn Pierris, eta Jacques, eta Ioannes Jacquesen anayea balcen.

38. Guero ethor cedin synagogaco principalaren etchera, eta ikus citzan tumultoa, eta nigarrez ceudenac, eta dolu handi ekarten çutenac.

39. Eta sarthuric dioste, Cergatic tormentatzē çarete, eta nigarrez çaudete ? nescatchá ezta hil, baina lo datza.

40. Eta irriz ceuden harçaz : baina hare gucia idoquiric campora har citzan nescatcharen aítá eta amá, eta harequin ciradenac, eta sartzen da nescatchá cetzan lekura.

41. Eta harturic nescatcharen escua, diotsa, Talitha-cumi : errá nahi baita, Nescatchá (hiri diosnat) iaiqui adi.

42. Eta bertan iaiqui cedin nescatchá, eta baçabilan, ecen hamabi vrthetacoa cen : eta spantamendu handiz spanla citecen.

43. Eta haguitz manatu vkan ditu neborc haur ezlaquian : eta erran ceçan iatera nescatchari eman lequiôn.

CAP. VI

2. Christ bere herriari ez recebitzen. — 3. Bainu harçaz dirade scandalizatzen. — 6. Nazarenoen incredulitatea. — 7. Apostoluac igorten. — 12. Emendamendua. — 13. Ollostatzea. — 17. Ioannes personer eguin. Herodias. — 20. Herodes Ioannesen beldur. — 27. Ioannesi burua edepai. — 29. Haren gorputza ohortze. — 30. Apostoluac predicatzetic itzuli. — 35. Barz oguiezo miraculua. — 48. Apostoluén itsassoco tormentà. — 49. Fantomà. — 50. Fedea. — 56. Eriac sendatu.

1. Guero parti cedin handie, eta ethor cedin bere herrira, eta baçarreitzà bere discipuluac.

2. Eta ethorri ceneà Sabbathoa, has cedin synagogan iracastè, eta ençuten çutenetarie anhilzeac miresten çuten cioitela, Nondie huni gauça haue? eta cerie da huni eman içan çayon sapientia haur eta are hunelaco verthuteac hunen ezeuz eguiten baitirade?

3. Ezta haur charpanter? Mariaren seme, Jacquesen eta Iosezen eta Iudaren eta Simonen anaye? eztirade hunen arrebac ere hemen gubaitan? Eta scandalizatzen ciraden hartan.

4. Eta erraiten ceranen Iesusec, Ezta Prophetabat desohoratzen bere herriari, eta ahaldèn artean, eta bere etchean baicen.

5. Eta ecin eguin çuen han verthulerie batre, cembelt eri bakoitz, escuac hayèn gaineà eçarririe, senda baitzitzan baicen.

6. Eta miraz cegoèn hayèn incredulitateagatic, eta inguratzè cituen burguè inguru iracasten ari cela.

7. Orduan dei citzan hamabiac, eta has cedin hayén igorten birá : eta eman ciecéen bothere spiritu satsuén gainean.

8. Eta mana citzan ezlegeten deus har bidecotzat, makila hutsa baicen : ez maletarie, ez oguirie, ez dirurie guerricoan.

9. Baina sandaleac iaunciac lituzten eta birá arropaz ezlitezten vezti.

10. Eta erraiten cerauen, Non-ere sarthuren baitzazete etche batetara, çaudete han handie ilki arterano.

11. Eta norc-ere recebituren ezpaitzaituzte, eta çuec ez ençunen, hādie partitzean, iharros eçaçue çuō oinén azpico errhautsa, testimoniagetan hayén contra. Eguiaz diotsuet, emequiago tractatuac içanen diradela Sodomacoac eta Gomorrhacoac iudicioco egunean, eeen ez hiri hura.

12. Eta hec partituriç predicatzen çuten batbedera emenda ledin.

13. Eta deabru anhitz campora egoizten çuten : eta vnetatzē çulén olioz anhitz eri, eta sendatzen cituzten.

14. Eta ençun ceçan regue Herodesec mingatzen (eeen haren icena cen famalua) eta erran ceçan, Ioannes batheyatzen ari cena, resuscitatu içan da hiletarie, eta halacotz verthutée obratzen duté hartan.

15. Berceç cioiten, Elias da : Eta bereç cioiten, Propheta da, edo Prophetetarie bat beçalaco.

16. Bada hori ençunic Herodesec dio, Haur da Ioannes nic buruā edequi draucadana, hura resuscitatu da hiletarie.

17. Ecen Herodes hunec gende igorric har ceçan Ioannes, eta esteca ceçan presoindeguan, Herodias bere anaye Pbilipperen emaztearen causaz, ceren hura emazte hartu baitzuen.

18. Ecen erraiten ceraucan Ioanneseç Herodesi, Eztuc sori euri anayeren emaztea duán.

19. Halacotz Herodias ayher çayón, eta hil eraci nahi çuen, haina ecin ceçaqueen.

20. Ecen Herodes beldur çayón Ioannesi, eçaguturic ecen hura cela guiçon iustoa eta saindua eta obore ekarten ceraucan : eta hura ençunie anbitz gauça eguiten çuen eta gogotic hura ençuten çuen.

21. Bada egun carazcoa ethorri cenean, Herodeseç bere sor eguneco banqueta eguiten ceraucanean princiey eta capitainey eta Galileaco principaley :

22. Eta sarthuric Herodiasen alabá dançatu cenean, eta Herodesi eta harequin mahainean iarric ceudeney atsegin eguin ceraucanean, Reguec diotsa nescatchari, Esca aquit cer-ere nahi baitun, eta emanen draunat.

23. Eta cin eguin cieçón : Escaturen aitzitadan gucia emanen draunat, neure resumaren erdirano.

24. Eta harc ilkiric erran cieçón bere amari, Cer escaturen naiz? Eta harc erran ceçan, Ioannes Baptistaren buruären.

25. Eta bertan sarthuric affectionatuqui Reguegana esca cequión, cioela, Nahi diat orain bertan eman dieçadán platean Ioannes Baptistaren buruä.

26. Eta Reguec haguitz tristeturic cinagatic eta harequin

mahainean iarriric ceudenagatic ezta iraitzi nahi vkan.

27. Eta bertan Reguec, igorriric borreroa, mana ceçan ekar ledin haren buruä : hanc bada ioanic edequi cieçon buruä presoindeguian.

28. Eta ekar ceçan haren buruä platean, eta eman cieçon hura nescatchari, eta nescatchac eman cieçon bere amari.

29. Eta hori ençunic haren discipuluac ethor citecen, eta eraman ceçaten haren gorputza, eta eçar ceçateu thumban.

30. Eta bil citecen Apostoluac Iesusgana, eta conta cieçoten eguin eta iracatsi çuten gucia.

31. Eta erran cieçen, Çatozle ceuróc appart leku desertu batetara, eta reposa çaitetze gutibat : ecen ahitz ciraden ethorten eta ioaiten ciradenac : eta iateco aicinaric-ere elzutén.

32. Ioan citecen bada leku desertu batetara vncian appart :

33. Baina ikus eitzan populuac ioaiten, eta eçagut ceçaten hura anhitzeç : eta oinez hiri guciataric laster eguin ceçaten hara, eta aitzin cequiztea hæy, eta bil citecen harengana.

34. Orduan ilkiric ikus ceçan gendetze handia leusec, eta compassione har ceçan heçaz : ecen ardi artzain gabeco beçala ciraden : eta has cequién-anhitz gauçaren iracasten.

35. Eta nola ia berandua baitzen, ethorri içan çaiçcan bere discipuluac, erraiten çutela, Desertu due leku haur, eta ia berandua due :

36. Eyec congit, inguruco herrietarat eta burguetarat ioanic, berén ogui eros deçatençat : ecen cer ian deçaten eztié.

37. Eta hare ihardesten çuela erran ciecôn, Eyeçue çuec iatera. Orduan diotsate, Ala ioanic crossiren dugu ber-ehun dineroren oguia, eta emanen drauegu iatera ?

38. Eta hare dioste, Çebât ogui dituçue ? çoaste eta ikus eçaçue. Eta iaquin dutenean dioite, Borz, eta bi arrain.

39. Orduan mana citzan, iar eraci litzaten guciac mahaintaraz belhar pherde gainean.

40. Eta iar citecen arencaz, ehuná, eta berroguey eta hamarná.

41. Eta borz oguiac eta bi arrainac hartu cituenean, beguiac cerurát altchaturic, gratiác renda citzan, eta hauts citzan oguia : : eta eman cietzén bere discipuluéy, hæy aitzinera eçar lietzençat : eta bi arrainac parti cietzén guciéy.

42. Eta ian ceçaten gucióc, eta ressasia citecen.

43. Eta goili ceçatē çathietarie hamabi sasçuitara, eta arrainetarie cerbail.

44. Eta ian çutenac ciraden borz milla guiçonen inguruá.

45. Guero bertan bere discipuluac sar eraci citzan vncira, eta aitzinean ioan eraci itsassoaren herce aldera Bethsaida alderat, berác populuari congit lemon bizquitartean.

46. Eta hee igorri cituenean, mendira ioan cedin othoitz eguitera.

47. Eta arrastu cenean, vncia cen itsassoaren erdian, eta hura bera leihorrean.

48. Eta ikus ceçan pena çutela, aurthiquiten : (ecen haice-contra çuten) eta gaurren laugarren veilla irian ethor cedin hetara, itsas gainez çabilala : eta nahi cituen hec iragan.

49. Baina hec hura ikussiric itsas gainez çabilala, vste çuten fantosmabat cela : eta oiñu eguin ceçaten.

50. Ecen guciéc ikusten çuten hura, eta trubla citecē : baina bertā miñça cequièn, eta erran ciecèn, Sporça çaitzte, ní naiz, etzaretela beldur.

51. Orduan iğan cedin helara vncira : eta sossega cedin haicea : non are tinquetz spantago baitzitecen berac baithan, eta mirets ceçaten.

52. Ecen etzutèn aditu oguiéz eguin iğan cena : ceren hayèn bihotza gogortua baitzèn.

53. Eta berce aldera iragā ciradenean, ethor citecē Genesaretheo lurrera, eta portu har ceçatē.

54. Eta vncitic ilki ciradenean, bertan eçagut ceçaten hura.

55. Eta laster eguin çutenean ingurueo comarca hura gucia, has citecen ohetan erieñ ekarten, non cela hura ençuten baitzuten, hara.

56. Eta nora-ere sar baitzedin burguëtara, edo hirietara, edo parropioetara, placetan eçarten cituzten eriac, eta otñoltz eguiten ceraucaten haren arropa ezpaina berere hunqui leçaten : eta hunquitzen çuten guciac sendatzen ciraden.

CAP. VII

2. Esecuac ikucel gaberie iatea. — 4. 8. Guiconén manamenduac eta doctrinac. — 10. Altametarateo oguimbi-ia. — 15. Nehor satsutzen duten gauçac cein. — 21. Bihotzetie heldu diraden gauçac. — 25. Ghananca. — 27. Haourrén oguia. — 32. Gor eta mothel cena sendatu. — 36. Iesus laudatu eta magnificatu.

1. Orduan bil citecē harē gana Phariseuac, eta Ierusalemetic ethorri içan ciraden Scriba batzu.

2. Eta hec ikussi çutenean harē discipulnetarie batzue escu communez (erran nahi baita, ikaci gabéz) iaten çutela oguia, arrangura citecen.

3. Ecen Phariseuce eta Iudu guciéc, maiz escuac ikucirie baicen, eztute iaten, aitzinecoen ordenançac eduquiten dituztela.

4. Eta merkatutic itzultzen diradenean, ikuciac ezpadirade, eztulé iaten. Anhitz berce gauçarie-ere bada beguirazeco hartu dutenic, nola baitirade goporrén ikutzeac, eta cubenac, eta cobrezco vncienac, eta ohenac.

5. Guero interrogatzen dute Phariseuéc eta Scribéc, Cergatic hire discipuluac eztabiltza aitzinecoen ordenancén araura, baina escuac ikuci gabe iaten dute oguia?

6. Baina harc ihardesten çuela erran ciccén, Segurqui vngüi prophetizatu vkan du Esaiasec çueçaz hypocritoç, scribatua den beçala, Populu hunec ezpainez ohoratzō nau, baina hayén bihotza vrrun da eneganic.

7. Baina alferretan cerbitzalzen naute, iracasten dituztela doctrinatza guiconén manamenduac.

8. Ecen Iaincoaren manamendua vtziric, guizonen ordenançá eduqiten duçue, hala nola, cubén eta goçorrén ikutzeac : eta hunelaco berce gauçarie anhitz eguiten duçue.

9. Erraitõ cerauen halaber, Vagui nombait iraitzen duçue Iaincoaren manamendua, çuén ordenançá beguira deçaquencát.

10. Ecen Moysesec erran du, Ohoraitzac eure aita eta eure ama : eta Aita edo ama maradicaturen duena herioz hil bedi.

11. Baina çuce dioçue, Baldin norbeitac aitari edo amari baderró, Eneganic içanõ den corbana (erran nahi baita donoa) probetchaturen çaic, hoguen gabe date hura.

12. Eta eztaçue permittitzõ hanc deus guehi igoric eguin dieçõn bere aitari edo bere amari :

13. Ezdeusten duçuela Iaincoaren hitza ceuroc ordenatu duçuen ordenaçáz : eta hunelaco berce gauçarie anhitz eguiten duçue.

14. Guero deithuric populu gucia beregana, erran ciecen, Beha çaquizquidate guciac, eta adi eçaçue.

15. Ezta deus guizonaren campolic, hura baithan sartzen denic, hura satsu ahal deçaquenic : baina harenganic ilkiten diraden gauçac dirade, guizona sutsutzen dutenac.

16. Nehore ençuteco beharriric bada ençun beça.

17. Guero etchean sarthu cenean populutic retiraturic, interroga ceçaten bere discipuluéc comparationeaz.

18. Eta dioste, Horrela çuce-ere adimendu gabe çarete?

Ezluque aditzen ecen campotie guïçona baithan sartzen diradenetarie deusec, ecin hura satsu deçaquela ?

19. Ecen ezta sartzen haren bihotzera, baina sabelera eta ilkiten da campora retröitera, çahutzen dituela vianda guciac.

20. Ciosten bada, Guïçonaganie ilkiten dena dâ, guïçona satsutzen duena.

21. Ecen barnetic guïçonon bihotzetic ilkiten dirade pensamendu gaichtoac, adulterioac, paillardieçac, hiltzecac,

22. Ohoinqueriäc, auaritiac, gaichtaqueriäc, enganioa, insolentia, bekaizteria, gaitzerraitea, superbiä, erhotassuna :

23. Gaichtaqueria hauc guciac barnetic ilkiten dirade, eta satsutzen dute guïçona,

24. Eta handie iaiquirie ioan cedin Tyreco eta Sidongo comarquetarät : eta etche batetan sarthurie, etzuen nahi nehorc iaquin leçan : baina ecin estali içan da.

25. Ecen harçaz ençunie emaztebatec, ceinen alabatchoac baitzuen spiritu satsua, ethorririe egotz ceçan bere huruä haren oinetara.

26. (Eta emaztea cen Grec, nationez Syrophenissiana) eta ottoitz eguiten ceraucan campora egotz leçan deabrua haren alabaganie.

27. Eta Iesusec erran cieçon, Utzan behin haourrac ressasia dilecen : ecen eztun gauça bidezcoa haourren oguiaren hartzea, eta çakurrey egoiztea.

28. Eta harc ihardets ceçan, eta erran cieçon, Hala duc

Iauna : badanic-ere chakurréc iaten dié mahain azpian haourren appurretarié.

29. Orduan erran cieçón, Hitz horrêgatic ohá, ilki dun deabrua hire alabaganié.

30. Eta ioan içan cenean bere etchera, eriden ceçan deabrua ilki cela, eta alabá ohe gainean celzala.

31. Guero partiturié Tyreco eta Sidongo quoarteretarié, ethor cedin Galileaco itsassora, Decapolisco comarquén arteaz.

32. Orduan presentatzen draucate gor nequez minço cembal, eta othoitz eguiten escua gainean eçar lieçón.

33. Eta hura gendetzetic appart harturié, eçar citzan bere erhiac haren beharrietan : eta thu eguinie, hunqui ceçan haren mihia.

34. Guero cerurat beguiac altchaturie suspirio eguin ceçan, eta erran cieçon Ephphata, erran nahi baita, Irequi adi.

35. Eta bertan irequi citecen haren beharriac, eta lacha cedin haren milico etchequidurá, eta minço cen claroqui.

36. Eta mana citzan nehori ezlerroten : baina cembatere harc defenda baitziecén, vngviz guehiago publicatzen çutén.

37. Eta gueiz miraculu estê çutén, cioitela, vngui gauça guciac eguin ditu : gorrey ençun eraciten draue, eta mutuac minça eraciten ditu.

CAP. VIII

5. Çazpi oguiczeo miracolua. — 11. Phariscuac signo ezquez egon. — 15. Pharisenen eta Herodianoén alchagarria. — 22. Itsua sendatzen. — 27. Christezco reputationea. — 29. Iesus dela Christ. — 31. Christec bere passionea aitzinetic declaratzen. — 33. Pierris Satan deitzen. — 34. Christi iarreiquitca, Cruzearen ekartea. — 35. Viciaren saluatzea eta galtzea. — 38. Christez ahalque icatca.

1. Egun hetan, gucizeo gēdetze handia cen beçala, eta ezpaitzuten cer ian leçaten, dei citzan beregana Iesusec bere discipuluac, eta erran ciecen,

2. Compassione dut populuaz : ecen ia hirur egun du enequin daudela, eta eztlé cer ian deçaten.

3. Eta baldin igor baditzat baruric cein bere etcherat, flacaturen dirade bidean : ecen horietaric batzu vrrundanic ethorri içan dirade.

4. Eta ihardets cieçoten bere discipuluéc, Nondie hauc hemen nehorc ressasia abal lizaque oguiz desertuan ?

5. Eta interroga citzan, Cembat ogui dituçue ? Eta hec erran ceçaten, Çazpi.

6. Orduan mana ceçan populua iar ledin lurrean : eta harturic çazpi oguiaç, gratiaç rendatu eta, hauts citzan, eta eman cietzen bere discipuluey, presenta litzatçat : eta presentatu cituzten populuaren aitzinean.

7. Bacituzten halaber arrain guti batzu, eta gratiaç rendaturic, erran ceçan hec-ere presenta litzaten.

8. Ian ceçatē bada, eta ressasia citecen : eta alcha citzaten çathi soberatuetaric çazpi sasquitara.

9. Eta ian çutenac ciraden laur millaren inguruä, guero eman cieçen congít.

10. Eta bertä uncira sarthuric bere discipuluequin, ethor cedin Dalmanutha bazterretara.

11. Eta ethor citecen Phariseuae, eta has citecen harequin iharduquiten, hari cembeit signoren cerutic galdez çaizcala, hura tentatzen çutela.

12. Orduan barnadanic bere spirituan inspirio eguiniç, errä çegan, Gergalic generatione haur signo galdez dago? eguiaz diotsuet generatione huni signoric etzayola emanen.

13. Eta hec vtziric, vncian berriz sarthuric iragan cedin berce aldera.

14. Eta ogui hartzera discipuluey ahanz cequièn : eta oguibat baicen etzutén berequin vncian.

15. Eta mana citzan, cioela, Gogoaçue eta beguira çaitzte Phariseuén althagarritic, eta Herodesen althagarritic.

16. Eta baciharducaten elkarren contra, cioitela, Ceren oguiric ezlugun da hori.

17. Eta hori eçagutu çuenean Iesusec, erran cieçen, Cer dihardacaçue, ceren oguiric ezluçuen? oraino ezluçue consideratzen ez aditzen? oraino gogortua duçue çuen bihotza.

18. Beguiac dituçuelaric, eztacussaçue? eta beharriac dituçuelaric, eztançueçue? eta etzarete orhoit?

19. Borz oguiac hautsi nerauztenean borz milla guiçoney combat sasqui çathiz beteric althatu centuzten? Diotsale, Hamabi.

20. Eta çazpiaç laur milla guiçoney hautsi nerauztenean cembat sasqui çathiz betheric altchatu cõtuzten? Eta hec erran cieçoten, Çazpi.

21. Eta erran cieçén, Nola eztaçue aditzen?

22. Eta ethor cedin Bethsaidara : eta presenta cieçoten itsubat, eta othoitz ceguioten, hura hunqui leçan.

23. Orduan itsuaren escua harturic, eraman ceçan burgutic campora : eta harẽ beguietara thu eguinic, eta escuac haren gainean eçarriric, interroga ceçan, deus balacussanez.

24. Eta harc beguiac altchaturic erran ceçan, Badiusquiat guiçonac, eçen ohartzen nitziayec arboreac diruditela dabiltzala.

25. Guero berriz eçar citzan escuac haren beguién gainean, eta berriz goiti beha eraci cieçón : eta senda cedin, eta ikusten cituen vrrundanic-ere claroqui guciac.

26. Orduan Iesusec igor ceçã hura bere etcherát, cioela, Ezadila burgura sar, eta nehorì ezterroala burguän.

27. Eta Iesus eta haren discipuluac handic ilkiric ethor citecen Philipperen Cesarea deitzen deneco burguëtara : eta hidean inierroga citzan bere discipuluac, ciostela, Nor naicela ni dioite guiçonéc?

28. Eta hec ihardets ceçaten, Ioannes Baptista, eta bercéc Elias, eta bercéc Prophetelariç bat.

29. Orduan harc dioste, Eta çuec ni nor naicela dioçue? Eta ihardesten duela Pierrisec diotsa, Hi aiz Christ.

30. Orduan debeta citzan mehatchurequin nehorì hura ezlerroten harçaz.

31. Eta has cedin hayén iracasten, ecen behar cela guizonaren semeac anhitz suffri leçan, eta reprobá ledin Ancianoez, eta sacrificadore principaléz, eta Scribéz, eta hil ledin, eta hereneco eguncan resuscita ledin.

32. Eta claroqui propos hunez minçatzen cen. Orduan apparta ceçan Pierriseç, eta has coquin reprotchatzen.

33. Eta hanc itzulirie, eta bere discipuluetarát behaturic reprotcha ceçan Pierris, cioela, Guibelerat adi eneganic Satan: ecen eztituc aditzen laincoaren diraden gauçac, baina guizonén diradenac.

34. Guero populua beregana deithuric bere discipuluequin, erran cieçen, Nore-ere nahi baitu ene ondoan ethorri, renuntia beça bere buruáz eta har beça bere crutzea, eta berrait niri.

35. Ecen nore-ere nahi vkanen baitu bere vicia saluatu, galduren du hura: baina nore-ere galduren baitu bere vicia enegatic eta Euangeliogatic, saluaturen du hura.

36. Ecen cer probetchu du guizonac, baldin mundu gucia irabaz badeça, eta bere arimá gal badeça?

37. Edo cer emanen du guizonac bere arimaren recompensamendutan?

38. Ecen nore-ere ahalque içanen baita niçaz eta ene hitzéz generatione adultera eta bekatore hunetan, guizonarē semea-ere ahalque içanen da harçaz, dathorrenean bere Aitaren glorián Aingueru sainduequin.

CAP. IX

2. Christec transfiguratzin. — 7. Hari behatzera hodeyetic manatzen. — 11. Elias, Ioannes Baptista. — 17. Demoniatura. — 23. Sinhestea. — 29. Othoitzà eta barura. — 31. Christec bere passionea aitzinetic erraiten. — 36. Haourbat bessotara hartzen. — 41. Christen icencan emaltea. — 43. 45. 47. scandalizatzen duen escuaz, oinaz eta beguiaz. — 44. Hiltzen ezten harraz. — 50. Baquez izateco.

1. Erraiten cerauē halaber, Eguiaz erraiten drauçuet, ecen badiradela hemen present diradenotarie batzu, hērioa daztaturen ezutenic, Iaincoarē resuma bothererequin ethorriric dacusqueiteno.

2. Eta sey egunen buruān har citzan Pierris, eta Jacques eta Ioannes, eta eraman citzan mendī gora batetara áppart hec berac, eta transfigura cedin hayēn aitzinean.

3. Eta haren abillamenduac argui citecen, eta haguiz churit churra beçala, halaca non bolaçalec lurraren gaineā ecin hain churi eguin baileçaque.

4. Guero aguer cequiēn Elies Moysesequin, eta minço ciraden Iesusequin.

5. Orduan Pierrisec hitza harturic diotsa Iesusi, Magistruā, on due gu hemen garen : eguin ditzagun bada 1 hirur tabernacle, bat hire, eta bat Moysesen, eta bat Eliasen.

6. Eta cer minço cen etzaquian : ecen icituac ciraden.

7. Eta eguin cedin hodeybat hec estali cituenic : eta ethor cedin vozbat hodeyetic, cioela, Haur da ene Seme maitea : huni beha çaquizquiote.

8. Eta bertan inguru behaturic, etzeçaten ikus nehor guehiagoric, Iesus bera baicen berequin.

9. Eta hec menditic iausten ciradela, mana citzan, nèhori ezlietzoten erran ikussi cituztèn gauçac, guiçonaren Semea hiletaric resuscitatu licenean baicen.

10. Eta hec erran haur eduqui ceçatè berac baithan, elkarrì galde eguiten ceraucatela, cer erran nahi çuen hiletaric resuscitatze hare.

11. Guero interroga ceçaten, ciotela, Cergatic diote Scribèc ecen Elias lehen ethorri behar dela ?

12. Eta hare ihardesten çuela erran cieçèn, Segur Eliasec lehen ethorric bere staturaco ditu gauça guciac : eta scribatua den beçala guiçonaren Semeaz, behar da anhitz suffri deçan, eta ezdeusetan eduqui dadin.

13. Baina erraiten drauçuet ecen Elias ethorri içan dela, eta hari eguin nahi ceraucaten gucia, eguin draucateia harçaz scribatua den beçala.

14. Eta discipuluetara ethorric, ikus ceçan gendetze handibat hayèn inguruän, eta Scribèc hequin ciharducateia.

15. Eta bertan gendetze gucia, hura ikussiric, spanta cedin : eta harengana laster eguinez saluta ceçaten.

16. Orduan interroga citzan Scriba hec, Cer diharducaçue çuen artean ?

17. Eta ihardesten çuela gendelzecoetaric batec, erran ceçan, Magistruc, okarri diat neure semea hiregana, ceinec baitu spiritu mutubat.

18. Eta non-ere har baileça, çathicatzen dic : eta

orduan haguna diarioc, eta garrascots bere hortzez egulten die, eta eyarthu dihoac : eta erran diraueat hire discipuluey egotz leçaten campora, eta ecin eguin die.

19. Eta hare ihardesten çuela erran ceçan, O natione sinheste gabea, noizdrano finean çuequin içanen naiz ? noizdrano finean supportaturen çaituzlet ? ekarçue hura enegana.

20. Orduan ekar ceçaten harengana : eta ikussi çuenean, bertan spirituac çathica ceçan hura, eta lurrera eroririe iraulzcatzen cen haguna lariola.

21. Orduan interroga ceçan Iesusec haren aita, Cembat dembora du haur heldu çayola ? Eta hare diotsa, Haourra-danic.

22. Eta anhitzetan sura egotsi die eta vrera, deseguin leçançat : baina deus abal badaguic, hel aquigu, guçaz compassione harturic.

23. Eta Iesusec erran cieçon, Baldin hori sinhets ahal badeçac, gauça guciac dituc possible sinhesten duenaren.

24. Eta bertan haour aitac oibuz cegoela nigarrequin erran ceçan, Sinhesten diat, Jauna, hel aquio ene incredulitateari.

25. Eta ikussirie Iesusec ecen populua lasterca elkarganatzen cela, mehatcha ceçan spiritu salsua, ciotsala, Spiritu mutuà eta gorrà, nie aut manatzen. Iki adi horrenganic, eta guchiagoric ez adila sar hori baithan.

26. Eta spiritua oihu eguinic eta hura gaizqui

çathicaturic, ilki cedin : eta haourra hila beçalaco cedin, hala non anbitzec erraiten baitzuten ecen hil cela.

27. Baina Iesusec harén escua harturic, chuchēt ceçan hura, eta iaiqui cedin.

28. Eta etchean sarthu cenean, bere discipuluec interroga ceçaten appart, Cergatic guc hura ecin campora egotzi dugu ?

29. Eta erran ciecén, Deabru mota hura bercela ecin ilki daite orationez eta barurez baicē.

30. Eta handic ilkiric, elkarrequin çabiltzan Galilean gaindi : eta etzuen nahi nehore iaquin leçan.

31. Ecen iracasten cituen bere discipuluac, eta ciosten. Guiçonaren Semea liuraturen da guiçonén escuetara, eta hilen duté : baina hilic, herenaco egunean resuscitaturen da.

32. Baina hec erran haur etzuten aditzen, eta beldur ciraden haren interrogatzera.

33. Eta ethor cedin Capernaumera : eta etchera cenean, interroga citzan, cer bidean iharduquiten cenduten elkarren artean ?

34. Eta hec ichil citecen : ecen elkarren contra iharduqui çutén bidean, cein cen berceac baino handiagoa.

35. Eta iarri cenean, dei citzan hamabiac, eta errā ciecén, Baldin nehor lehē içā nahi bada, gucietaco azquenén içanē da, eta guciē cerbitzari.

36. Eta haourtchobat harturic eçar ceçā hayén arteā, eta hura hessoetara harturic, erran ciecén.

37. Norc-ere hunelaco haourtchoetarichat recebituren

baitu ene icenean, ni recebitzen nau : eta norc-ere ni recebitzen bainau, ez nau ni recebitzen, baina ni igorri nauena.

38. Eta ihardets cieçón Ioannesec, cioela, Magistruá, ikussi diagu cembeit hire icenean deabrua campora egoizten cituenic, cein ezpeitarreicu guri : eta debetatu diagu hura, ceren ezpetarreicu guri.

39. Eta Iesusec dio, Ezteçaquela hura debeta : ecen ezta nehor ene icenean verthuterie eguiten duenic, eta bertan niçaz gaizquí minça ahal daitenic.

40. Ecen gure contra eztena, gure alde da.

41. Ecen norc-ere edatera emanen baitrauçue beirebat vr ene icenean, ceren Christenac çareten, eguiaz diotsuet, eztuela galduren bere saria.

42. Eta norc-ere scandalizaturen baitu ni baithan sinhesten duten chipi hautarie hat, hobe luque errota harribat haren leppoaren inguruän eçar ledin, eta itsassora egotz ledin.

43. Eta baldin eure escuac trebuca eraciten bahau, trenca eçac hura : hobe duc hire, escu bakoitzdun vicitzean sar adin, ecen ez bi escuac dituala : gehennara ioan adin, behin-ere iraunguiten ezten sura,

44. Non hayén harra ezpaita hiltzen, eta sua ez iraunguiten.

45. Eta baldin eure oinac trebuca eraciten bahau, trenca eçac hura, hobe duc hire, maingurie vicitzean sar adin, ecen ez bi oinac dituala gohênara egotz adin, behin-ere iraunguitē eztē sura,

46. Non hayén harra ezpaita hiltzen , eta sua ez iraunguiten.

47. Eta baldin eure beguiac trebuea eracilē bahau , idocac hura , hobe duc hire, begui bakoitzdun Iaincoaren resumán sar adin , ecen ez bi beguiac dituala suco gehennara egotz adin,

48. Non hayen harra ezpaita hiltzen , eta sua ez iraunguiten.

49. Ecen batbefera suz gacituren da : eta sacrificio gucia gatzen gacituren da.

50. Gauça ona da gatza, baina baldin gatza gueçat badadi cerçaz hura gacituren duçue ? Auçue ceuroc balthan gatz, eta baque auçue elkarren artean.

CAP. X

2. Senhar emaztén separationeaz. — 13. Christi presentatu içan caizcan haurrez. — 16. Escnen impositioneaz. — 21. Christi iarreiquiteaz. — 33. Christee aitzinctic declaratz. n nola hil behar den. — 35. Zebedeoren semèn requestà. — 45. Christ gure ministre. — 46. Itsua arguitu.

1. Guero handie partituriç, ethor cedin Iudeaco aldirietara Iordarnaren berce aldeaz : eta berriz gendetze bil cedin harengana : eta obi beçala berriz iracasten cituen.

2. Orduan ethorric Phariseuéc interroga ceçaten tentatzen çutela, Sori da guiçonac bere emaztea vtzi deçan ?

3. Baina harc ibardesten çutela erran ceçan, Ger manatu drauçue Moysesec ?

4. Eta hec erran ceçaten, Moysesec permittitu die seperationeco letraren scribatzera, eta emaztearen vtzitera.

5. Eta ibardesten çuela Iesusec erran cieçén, Çuen bihotzeco gogortassunagatic scribatu drauçue manamendu hori.

6. Baina creatione hatsetie, arra eta emea eguin cituen laincoac.

7. Hunegatic, vtziren ditu guiçonac bere aita eta ama, eta iunctaturen çayó bere emazteari :

8. Eta biac ičanē dirade haraguibat. Beraz guehiagoric eztirade biga baina haraguibat.

9. Bada laincoac iunctatu duena guiçonac ezteçala separa.

10. Eta etchean berriz discipuluéc gauça harçaz beraz interroga ceçaten.

11. Eta hare erran cieçen, Nore-ere vtziren baitu bere emaztea, eta hercebat emazte harturen, adulterio iauquiten du haren contra.

12. Eta baldin emazteac vtzi badeça bere senharra, eta berec batequin ezcon badadi, adulterio iauquiten du.

13. Orduan presenta cietzoten haourtcho batzu hec hunqui litzançat : baina discipuluéc mehatchatzen cituzten hec presentatzen cituztenac.

14. Eta hori ikus ceçanean Iesusec, fascha cedin eta erran cieçén, vtzitzaçue haourtchoac enegana ethortera, eta eztitzaçuela empacha : ecen horlacoén da laincoaren resumá.

15. Eguiaz erraiten drauquet, norc-ere ezpaitu recebituren laincoaren resumá haourtcho anço, ezta hartan sarthuren.

16. Eta hec bessotara harturic, escuac hayén gainean eçarriric, benedica citzan.

17. Eta hura ilkiten cela bidcari lequionçat, norbeitce harengana laster eguinic, eta haren aitzinean belhauricaturic, interroga ceçan, Magistru oná, cer eguinen dut vicitze eternala herela decadançat ?

18. Eta Iesusec erran cieçón, Cergalic deitzen nauc on ? eztuc nehor onic bat baicen, eta hura, Iaincoa.

19. Manamenduac badaquizquic, Ezteçala adultera, Ezteçala hil, Ezteçala ebats, Ezteçala testimoniage falsuric erran, Damuric eztaguioala nehor, Ohoraitzac eure aita eta ama :

20. Eta hanc ihardesten çuela erran cieçon, Magistruá, horise gucia beguiratu citiat neure gaztelassunetic.

21. Eta Iesusec harenganat behaturic, onhets ceçan, eta erran cieçón, Gauça baten poitu aiz, habil, dituanac sal itzac, eta eman ietzéc paubrey : eta vkanen duc thesaurbat ceruán : eta athor, arreit niri, crutzea harturic.

22. Eta hura faschaturic hitz hunez, ioan cedin tristeric : ecen on handiac cituen.

23. Orduan inguru behaturic Iesusec dioste bere discipuluçey, O cein nequez onhassundunac Iaincoaren resumán sarthuren diraden !

24. Eta discipuluac spanta citecen hitz hauçaz. Baina

Iesusec berriz ibardesten çuela erran cieçén, Haourràc, cein gaitz den abrastassunetan fida diradenac, Iaincoarén resumán sar ditecen.

25. Errachago da cablebat orratzaren çulhotic iragan dadin eeen ez abratsa Iaincoaren resuman sar dadin.

26. Baina hec are spantago citecen, bere artean cioitela, Eta nor salua ahal daite ?

27. Baina hetarat behaluriç Iesusec dio, Guiçonac baithan impossible da, baina ez Iaincoa baithan : eeen gauça guciac possible dirade Iaincoa baithan.

28. Orduan Pierris has cedín hari erraiten, Huná, gue vtzi citiagu gauça guciac, eta iarreiçui gaitzizquic hiri.

29. Eta ihardesten duela Iesusec dio, Eguiaz diotsuet, nehor ezta vtzi duenic etheca, edo anayeac, edo arrebác, edo aita, edo ama, edo emaztea, edo haourrac, edo landác, ene eta Euangelioaren amorecatic,

30. Recebi ezteçan orain demborá hunetan ehunetan hambat, ethe eta anaye, eta arreba, eta ama, eta haour, eta landa persecutionequin, eta secula ethortecoan vicitze eternala.

31. Baina anhitz lehen diradenac, içanen dirade azquen : eta azquenac lehen.

32. Eta ciraden bidean igaiten ciradela Ierusalemra : eta hayén aitzinean ioaiten cen Iesus, eta spantatzen ciraden eta çarreitzola ciraden beldur. Eta harturic berriz hamabiac, has cequien ethorri behar çaiçcan gaucén erraiten,

33. Cioela, Huná, igaiten gara Ierusalemra : eta

guiçonaren Semea liuraturen da Sacrificadore principalén eta Scribén escuetara, eta litzera condemnaturen duté, eta Gentilén escuetaraco duté.

34. Eta hec escarniaturen dute hura, eta açotaturen, eta thu eguinen draucate, eta hilen duté : baina hereneco egunean resuscitaturen da.

35. Orduan ethorten dirade harenganá Jacques eta Ioannes Zebedeoren semeac, dioitela, Magistruá, nahi guendiquec cer-ere escaturen baicara, eguin ieçagun.

36. Eta hanc erran cieçén, Cer nahi duçue daguiçuedan?

37. Eta hec erran cieçoten, Eman ieçaguc, bata hire escuinean, eta bercea hire ezquerrean iar gaitecen hire glorián.

38. Eta Iesusec erran cieçén, Eztaquiçue coren esquez çaudeten : edan ahal diroçue nic edaten dudan copá, eta ni batheyatzen naicen baptismoaz batheya ahal çaitetzquete?

39. Eta hec erran cieçoten, Bay. Eta Iesusec erran cieçén, Nic edaten dudan copá edanen baduçue, eta ni batheyatzen naicen baptismoaz batheyaturen baçarete,

40. Baina ene escuincan edo ene ezquerrean iartea, ezta ene emaiteco, baina emanen çaye preparatu içan çayeny.

41. Eta hori ençunic hamarrac has citecen faschatzen Jacquesez eta Ioannesez.

42. Baina Iesusec hec beregana deithuric dioste, Badaquiçue ecen nationén gainean seignoriatzea laket çayenéc, hayén gainean seignoriatzen dutela, eta hayén artean handi diradenéc autoritatez vsatzen dutela hayen gainean.

43. Baina ezta hala iñanen çuen artean : alzitie nor-
ere nahi iñanen baita handiena iñan çuen artean, iñanen
da çuen cerbitzari.

44. Eta nor ere nahi iñanen baita çuen artean iñan lehen,
iñanen da gucien cerbitzari.

45. Ecen guiçonaren Semea-ere ezta ethorri cerbitzatu
içatera, baina cerbitzatzerá, eta bere viciaren anhitzengatic
rançoinetan emaitera.

46. Orduan ethorten dirade Iericora : eta hura Iericotic
ilkiten ceta, eta haren discipuluac eta gendetze handia,
Bartimeo Simeoren seme itsua cegoen iarriric, bide
bazterrean, esquez :

47. Eta ençunic ecen Iesus Nazareno ceta, has cedin
oihu eguiten eta erraiten, Iesus Daud-en semea, auc
pietate niçaz.

48. Eta mehatchatzen çuten anhitzeç ichil ledin : baina
harc vnguiz oihu guchiago eguiten çuen, Daud-en semea,
auc pietate niçaz.

49. Onduan Iesusec guelditoric, mana ceçan, dei ledin.
Eta dei ceçaten itsua, ciotsatela, Sporça adi, iaiqui adi :
deitzen au.

50. Eta hura, bere mantoa egotzi çuenean, iaiquiric
ethor cedin Iesusgana.

51. Eta ihardesten çuela erran cieçon Iesusec, Çer nahi
duc daguiadan ? Eta itzuae diotsa, Magistruá, ikustea
recebi deçadan.

52. Eta Iesusec erran cieçon, Oha, eure fedeaç

saluatu au. Eta bertan reeebi ceçan ikustea, eta iarreiquiren çayón Iesusi bidean.

CAP. XI

1. 15. Christec bere sartzea Ierusalemen eguiten. — 13. Ficotzea eyhartzen. — 15. Merchantac templetic iraitzen. — 17. Etche orationetacoa. — 22. Iaincoaren fedea. — 24. Necessario orationean. — 25. Othoitz eguiteracoan barkatzeco. — 28. Phariseuec Christ tentatzen. — 30. Ioannesen baptismoa.

1. Eta Ierusalemera, Bethphage eta Bethania Olinatzetaco mendi aldecoetara hurbiltzen ciradenean, igor citzan bere discipuluetaric biga.

2. Eta erran cieçen, Çoazte çuen aurkân den burgura : eta hartan sarthuren çaretan beçain sarri, eridenen duçue asto-vmebat estecatua, nehor oraino gainean iarri içan etzayonic : lachaturic hura ekardaçue.

3. Eta baldin nehorc badarraçue, Cergatic hori eguiten duçue? erraçue eeen Iaunac duela haren beharra : eta bertan hura igorriren du huna.

4. Parti citecen bada, eta eriden ceçaten asto-vmea estecatuaric bortha aldean campotic bi bideren artean : eta lacha ceçaten hura.

5. Eta han ceudenetarie batzue erran cieçen, Çer ari çarete, lechatzen haituçue asto-vmea ?

6. Eta hec erran cieçen, Iesusec manatu cituen beçala : eta ioaitera vtzi citzaten.

7. Eta ekar ceçaten asto-vmea Iesusgana, eta eçar cietzoten berén abillamenduac gainean, eta iar cedin haren gainean.

8. Eta anhitze berén abillamenduac heda citzaten bidean : eta bercec adarrac ebaquiten cituzten arboretarie eta bidean hedatzen.

9. Eta aitzinean cioacénéc, eta iarreiquiren ciradenéc, oihu eguiten çuten, cioitela, Hosanna, benedicatu dela Iannaren icenean ethorten dena.

10. Benedicatu dela gure aita Daudid-en resuma Iannaren icenean ethorten dena : Hosanna leku gorenetan aicená.

11. Eta sar cedin Ierusalemen Iesus, eta templean : eta gauça gucietara inguru behaturic, eta ia berandua cela ilki cedin Bethaniarat hamabiequin.

12. Eta biharamunean ilki içan ciradenean Bethaniatic, gosse cedin.

13. Eta vrrundanic ikussiric ficotze hostodunbat, ethor cedin eya deus hartan eriden ceçaquenez : eta hartara ethorriric, etzeçan deus eriden historic baicen : ecen etzén fico demborá.

14. Orduan ihardesten çuela Iesusec erran cieçón ficotzeari, Hemendic harát hireganic seculan fructuric nehore ian ezteçala. Eta haur ençun ceçaten haren discipuluéc.

15. Eta ethorten dirade Ierusalemera : eta Iesus templean sarthuric has cedin saltzen eta erosten ari ciradenén campora egoizten.

16. Eta etzuen permettitzen nehore vnciric erabil leçan templetic.

17. Eta iracasten ari cen, ciostéla, Ezta scribatua ecen

one etchea orationetaco etche deithuren dela natione gucietan ? baina çuec hura gaichtaguin lece eguin duçue.

18. Eta haur ençun ceçaten Scribéc eta Sacrificadore principaléc, eta bilha çabiltzan nolatan hura hil leçaqueten : eçen beldur çaizean, çeren populu gucia miraculuz baitzegoen haren doctrináz.

19. Eta arratsa ethorri çenean, ilki cedia Iesus hiriic.

20. Eta goicean aldeic iragalien ciradela ikus ceçaten ficolzea erroclarano eyhartua.

21. Orduan orhoituric Pierriseç erran cieçón, Magistrúa, huni, hic maradicatu duán ficolzea eyhartu due.

22. Eta ihardesten çuela Iesuseç erran cieçón, Auçue laincoaren fedea.

23. Eguiaz erraiten drauçuet, nec-ere erranen baitrauca mendí huni, Ken adi eta iraitz adi itsassora, eta expaitu dudarie eguinen bere bihoizean, baina sinhetsiren baitu eçen erraiten duena eguinen dela : cer-ere erranen baituque eguinen çayó.

24. Halacotz erraiten drauçuet, çeren-ere othoitz eguiten duçuela escaturen baitzarete, sinhetsaçue eçen recebituren duçuela : eta eguinen çaiçue.

25. Baina othoitz eguiten iar çaitextenean, barka eçaçue baldin deus baduçue nehoren contra : çuen Aita ceruëtacoac-ere, çuey barka dietzaçuen çuen faltác.

26. Eçen baldin çuec barka eçpadeçaçue, çuen Aila ceruëtan denac-ere eztrauzquiçue barkaturen çuen faltác.

27. Orduan ethorten dirade berriz Ierusalemra : eta

tēplean çabilala, ethor citecen harengana Sacrificadore principalac, eta scribác, eta Ancianoac.

28. Eta erran cieçoten, Cer autoritatez gauça horiac eguiten dituc? eta norc emã drauc autoritate hori gauça horiac eguin ditzan?

29. Eta Iesusec ihardesten çuela, erran cieçén, Interrogaturen çaituztet nic-ere çuec gauça batez: eta ihardestaçue, eta erranen drauçuel cer autoritatez gauça hauc eguiten ditudan.

30. Ioannesen baptismoa cerutic cen, ala guiçonetarie? ihardestaçue.

31. Eta baciharducaten elkarren artean, cioitela, Baldin erran badeçagu, Cerutic: erranen du Cergatic beraz eztuçue sinhetsi hura?

32. Baina haldin erran badeçagu, Guiçonetarie populuaren beldur gara: ocen guciéc çaducaten Ioannes eguiazco Propheta içan cela.

33. Eta ihardesten çutela erran cieçoten Iesusi, Etzeaquiagu. Eta Iesusec ihardesten duela dioste, Nic-ere eztrauçuet érranen cer autoritatez gauça hauc eguiten ditudan.

CAP. XII

1. Mahastia laborariet alocatu. — 10. Harria edificacalez arbuyatu. — 14. Tributa pagatzeco denez. — 20. Çaxpi anayeren emazte içanaz. — 25. Resurreccioneaz. — 28. Manamendu principalaz. — 33. Iaincoaganateo eta hurcoaganateo amorioaz. — 35. Christ David-en seme. — 38. Scribetarie eta Phariseuetarie beguiratzeco. — 42. Truncora emaiten çuen alargunaz.

1. Guero has cequiën comparationez erraiten, Mahastibat landa ceçan guiçon batec, eta ingura ceçan hessiz, eta eguin ceçan hobibat lacotaco, eta edifica ceçan dorrebat, eta aloca cieçén laborariet, eta camporat ioan cedin.

2. Eta igor ceçan laborarietara sasoinean cerbitzaria, laborarietarie recebi leçañat mahastico fructuic.

3. Baina hec hura harturic çaurt ceçaten, eta igor ceçaten hutsic.

4. Eta berriz igor ceçan hetara berce cerbitzaribat eta harri vkaldiz hauts cieçoten buruä eta igor ceçaten desonestqui tractaturic.

5. Eta berriz bercebat igor cieçén, eta hura hil ceçaten : eta anhitz berceeric, balzu cehatzen eta berceac hiltzen cituztela.

6. Oraino bada bere seme maitebat vkan eta, hura-ere igorri vkan du hetara azquenic, cioela, Ahalque içanen dirade ene semearen.

7. Baina laborari hec erran ceçaten bere artean, Haur da primua : çatozte hil deçagun haur eta gure içanen da heretagea.

8. Eta harturic hura hil ceçaten, eta iraitz ceçaten mahastilie campora.

9. Cer eguinen du bada mahasti iabeac? Ethorriren da eta deseguin en ditu laborariac eta emanen du mahastia berçeri.

10. Eta Scriptura haur-ere eztaçu eiracurri? Edificaçaléc arbuyatu duten harria, cantoin buru eguin içan da :

11. Iaunaz eguin içan da haur, eta da gauça miragarria gure beguién aitzinean ?

12. Ayher ciraden bada haren hatzamaitera, baina populuaren beldur ciraden : ecen eçagutu çuten hayén contra comparatione haur erran çuela : eta hura vtziric ioan citecen.

13. Guero igor citzaten harengana Phariseuetaric eta Herodianoetaric batzu, hura hatzaman leçatençat hitzean.

14. Eta hec ethorriric diotsate, Magistruá, baceaquiagu ecen eguiati aicela, eta nehoren ansiaric eztaála : ecen ezago guiçonén apparentiara beha, baina eguiazqui laincoaren bidea iracasten due : Bidezco da tributaren Cesari emaita, ala ez ? emanen dugu, ala eztaçu emanen ?

15. Eta hanc eçagaturic hayén hypocrisiá, erran ciecén, Cergatic tentatzen nauçue? ekardaçue dinerobat, ikus deçadadançat.

16. Eta hec presenta cieçoten : orduan dioste, Norena da imagina haur eta scribua? Eta hec erran cieçoten, Casarena.

17. Eta ihardesten çuela Iesusec erran ciecén, Renda

ietzoque Cesarenac Cesari, eta Iaincoarenac Iaincoari. Eta mirets ceçaten haren gainean.

18. Orduan etbor citeren harengana Sadduceuac, ceinéc erraiten baitule eztela resurreccioneric, eta interroga ceçaten, cioitela,

19. Magistruá, Moysesec scribatu vkan diraucue baldin cembeiten anayea hil bada, vtzi badu emaztea, eta haourric vtzi ezpadu, har deçan haren anayac haren emaztea, eta eguin dieçón leinu bere anayeri.

20. Cituán bada çazpi anaye: eta lehenac har cieçan emaztea, eta hiltzean etzieçan leinuric vtzi.

21. Eta bigarrenac har cieçan hura, eta hil ciedián, hare-ere etzieçan leinuric vtzi: eta hirugarrenac halaber.

22. Eta har cieçateán hura çazpiéc, eta leinuric etzieçateán vtzi: gucietaco azquenenic hil ciedián emaztea-ere.

23. Resurreccionean bada, resuscitatu diratenean hetaric ceinen emazte içanen da? Eeen çazpiéc hura emazte vkan dié.

24. Orduan ihardesten çuela Iesusec erran cieçen, Eztu ue halacotz huts eguiten ceren ezpaitaquizquiçue Scripturác, ez eta Iaincoaren verthutea?

25. Eeen hiletaric resuscitatu diratenean, eztu nehorc emazteric harturen, ez emanen ezconçaz: baina içanen dirade ceruétaco Aingueruác beçala.

26. Eta hiléz den becembatean, eeen resuscitatzen diradela, eztuque iracurri Moysesen liburuan, nola berroan hari mingatu içan çayón Iaincoa, cioela, Ni naiz

Abrahamen Iaincoa, eta Isaac-en Iaincoa, eta Iacob-en Iaincoa ?

27. Ezta hilén Iaincoa, baina vicién Iaincoa : çuec beraz haguitz enganatzen çarete.

28. Eta ethor cedin Scribetarie cembeit, hec disputatzen en unic, eta ikussirie ecen vngui ihardetsi cerauela, hanc interroga ceçán, Cein da manamendu gucietaco lehena ?

29. Eta Iesusec ihardets cieçón, Manamendu guc etaco lehena due, Behadi Israël, gure Iaincoa Iauna, Iaun bakoi zbat due :

30. Onhetsiren due bada eure Iainco Iauna, eure bihotz guciac, eure arima guciac, eta eure pensamendu guciac, eta eure ahal guciac : haur due lehen manamendua.

31. Eta bigarrenac hura irudi die, Onhetsiren due eure hurcoa eure buruä beçala : hauc baino berce manamendu handiagoric ezluc.

32. Orduan erran cieçón Scriba hanc, Vngui, Magistruá, eguiazqui erran due, ecen Iaincobat dela eta harçaz berceeric eztela :

33. Eta haren onhestea bihotz guciac, eta adimendu guciac eta arima guciac, eta indar guciac : eta hurcoaren onhestea bere buruä beçala, guchiago dela ecen ez holocausta eta sacrificio guciac.

34. Eta Iesu ec ikussi çuenean ecen hanc çuhurqui ihardetsi çuela, erran cieçón, Ezaiz vrrun Iaincoaren resumatic. Eta nehor guchiagoric etzayón ausart ;interrogatzera.

35. Eta ihardesten çuela Iesusec erraiten çuen, templean racasten ari cela, Nola dioite Scribéc ecen Christ Daid-en seme dela ?

36. Ecen Daid-ec berac erran du Spiritu sainduaren inspirationez, Erran drauca Iaunac ene Iaunari, Iar-adi ene escuinean, eçar ditzaquedano hire etzayac hire oinén scabella.

37. Beraz Daid-ec berac deitzen dura Iaun : nondic da beraz haren seme ? Eta gendetze anhitzeç ençuten çuen hura gogotie.

38. Eta erraiten cerauen bere doctrinan, Beguirauçue Scriba arropa lucequin eb li nabi diradenetarie, eta salutationey merkatuetan on dariztenetarie.

39. Eta lehen cadirey synagoguetan, eta lehen placey banquetelan.

40. Iresten dituztela ema alhargunén etcheac, are luçaquí othoitz eguin irudiz : hauc recebituren duté condemnatione handiagoa.

41. Eta Iesusec truncoren aurkán iarririe eegoela, gogoatzen çuen nola populuac diru emaiten çuen truncora, eta anhitz abratsec emaiten çutén anhitz.

42. Eta ethorric, emazte alhargun paubre batec eman citzan bi peça chipi, baitziraden quadrantbat.

43. Orduan bere discipuluac beregana deithuric erran ciccén, Eguiaz diotsuet, ecen alhargun paubre hunec guehiago eman duela ecen ez truncora eman duten guciéc.

44. Ecen guciéc soberaturic çutenelic eman vkan duté, baina hunec eman du bere paubreciatic çuen gucia bay eta here sustantia gucia.

CAP. XIII

2. 14. Ierusalemaren destructionea. — 6. Christen aduenimenduco signoac. — 9. Persecutioneac. — 10. Nazione gucietan Euangelioa predicatzeco. — 11. Spiritu saindua minçaturen. — 22. Miraculu falsuac. — 26. Christen iudicioratco ethortea. — 31. Hitzaren permetatea. — 33. Veillatzeco eta othoitz eguñteco.

1. Eta ilkiten cela templetic, erran cieçón bere discipuluetaric batec, Magistruá, ikusquic cer harriac eta cer edificioac diraden hauc.

2. Orduan Iesusec ihardesten çuela erran cieçón, Badacusquic edificio handi hauc? eztuc gueldituren harria harriaren gainean deseguin eztadin.

3. Eta iarriric cegoela Oliuatzetaco mendian templearén aurkán interroga ceçaten appart Pierrisec eta Iacquesec, Ioannesec eta Andriuec,

4. Ciotela, Errague noiz gauça horiac içanen diraden, eta cer signo içanen den gauça horiac guciac complituren diradenean.

5. Eta Iesus, ihardesten cerauela, has cedin erraiten, Beguirauçue nehore seduci etzaitzaten :

6. Ecen anhitz ethorriren dirade ene icenean, dioitela, Ni naiz Christ : eta anhitz seducituren duté.

7. Baina dançuzquicenean guerlác eta guerla famác, etzaitzeltela trubla : ecen gauça hauc eguin behar dirade : baina ezta oraino içanen fina.

8. Ecen alchaturen da nationea nationearen contra, eta

resumá resumaren contra : eta iñanen dirade lur ikeratzeac lekutic lekuri, eta gosseteac eta nahastecamenduac : dolorén batseac hauc.

9. Baina beguira eieque quec ceuron buruëy : ecen liuraturen çaituzte consistorioetara eta synagoguetara : açotaturen çarete, eta gobernadorén eta reguén aitzinera eramannen çarete ene causaz, hæy testimoniagetan.

10. Eta natione gucietan behar da lehenic predicatu Euangelioa.

11. Eta hatzamanic eramannen çaituztenean etzaretela aitzinetic ansiatan cer erranen duçuen, eta ezalbeitzineçate medita : baina cer-ere emanen baitzaique ordu hartan, hura albeitzinarrate : ecen etzarete quec minço çaretenac, baina Spiritu saindua.

12. Orduan liuraturen du anayec anayea heriotara eta aitac haourra : eta alchaturen dirade haourrac aita-amén contra, eta hil eraciren dituzlé.

13. Eta gaitzetsiac iñanen çarete guciéz, ene icenagatic : baina norc-ere persueraturen baitu finerano, hura saluaturen da.

14. Dacussaçuenean bada desolationearen abominationea, Daniel Prophetáz erran iñan dena, behar eztén lekuan dagoela (iracurtzen duenac adi beça) orduan Iudean diratenéc ihes albeileguitte mendietarat :

15. Eta etche gainean datena, ez albeiledi iaute etcherát, eta ez albeiledi sar deusen bere etchetie eramaitera.

16. Eta landán datena ez albeiledi guibelerat itzul, bere abillamenduaren hartzera.

17. Baina dohaingaitz emazte izarren eta erodesquiten duqueiteren egun hetan.

18. Olhoitz eguicue bada cunen ihes eguitea ezten neguan.

19. Ecen icanen dirade egun hec halaco tribulatione, nolacoric ezpaita ican laincoac creatu dituen gaucen create hatsetie oraindrano, eta ezpaita icanen.

20. Eta baldin Jaunac laburtu ezpalita egun hec, nehor ezlaite salua : baina elegitu dituen elegituacgatic, laburtu ditu egun hec.

21. Eta orduan baldin nehorc badarraque, Huná hemen Christ, edo, Hará han : ez albeitzinecate sinhets.

22. Ecen altchaturen dirade Christ falsuac, eta propheta falsuac e'a eguinen dituzte signoac eta miraculuac seducitzeco, baldin possible baliz, elegituen-ore.

23. Baina cuez, beguirauque. Huná, aitzinetic erran drauzquicuet gauca guciac.

24. Halaber egun hetan tribulatione haren ondoan, iguzquia ilhunduren da : eta ilharguiac eztu bere arguia emanen.

25. Eta ceruco icarrac eroriren dirade, eta ceruetan diraden verthutesc ikaraturen dirade.

26. Eta orduan ikussiren duté guiconaren Semea datorquela hodeyetan bothere eta gloria handirequin.

27. Eta orduan igorriren ditu bere Aingueruac, eta bilduren ditu bere elegituac laur haicetarie, lur bazterretic ceru bazterrerano.

28. Bada ficotzetic ikas eçaque comparationea. Haren

adarra ia vstertzen eta hostatzen denean, badaquiçue ecen vdá hurbil dela.

29. Hala çuec-ere ikus deçaçuenean gauça hauc eguiten diradela, iaquiçue ecen hurbil datela borthan.

30. Eguiaz erraiten drauçuet, ecen eztela iraganen mende haur, gauça hauc guciac eguin diteno.

31. Ceruã eta lurra iraganen dirade, baina ene hitzac eztirade iraganen.

32. Baina egun harçaz eta orenaz nehorc eztaqui, ez eta ceruãin diraden Aingueruẽc-ere, ez eta Semeac-ere, Aitac berac baicen.

33. Beguirauçue, veilla eçaçue eta othoitz eguiçue, ecen eztaquiçue demborá noiz daten.

34. Hala da nola camporat ioan licen guicon batec, bere etchea vtziric, eta emanic bere cerbitzariey autoritate : eta ceini bere lana, borthal-çainari veilla leçan manatu balerauea.

35. Veilla eçaçue beraz : ecen eztaquiçue noiz ethec iauna ethorriren den, arratsean, ala gauherditan, ala oillaritean, ala goicean :

36. Vstegaberie dathorreanean, lo çauçatela eriden etzaitzaten.

37. Eta çuey erraiten drauçuedana, guciey erraiten drauet, Veilla eçaçue.

CAP. XIV

1. Consellu Christen contra. — 12. Bazcoa. — 10. 18. Iudasee Christ traditzen. — 22. Cen-ren institutionea. — 30. Pierrisi aitzinetie erraiten nola vkaturen çuen. — 32. Christ paratzean. — 34. Triste Christ. — 38. Veillatzeco eta othoitz eguitoco. — 44. Iudasen pot eguitoa. — 50. Apostoluéc ihes eguiten. — 53. Caiphasgana Christ eraman içan. — 61. Ichilic egoiten. — 62. Hura dela Christ berac aithortzen. — 65. Christ thustatzen eta buffetatzen.

1. Cen bada Bazcoaren eta ogui alchagarri gabecoen bestá bi egunean buruán : eta Sacrificadore principalae eta Seribac çabiltzan bilha nolatan hura sineciatz hatzamanic hil leçaqueten.

2. Eta cioiten, Ez bertan, populuan tumultorie eztençat.

3. Eta Iesus Bethanian Simon sorhayoaren etchean cela eta mahainean iarric cegoela, ethor cedin emaztebat aspice garbizco vnguentu precio handitaco boeitabat çuela : eta hautsirie boeitá, huts ceçan haren buru gainera.

4. Eta ciraden batzu berac baithan gaitzi çayenic, eta erraiten çulenic, Certaco vnguentu goastatze haur eguin içan da ?

5. Eeen haur hirur-çhun dinero baino guehiagotan saldu ahal çaten, eta eman paubrey. Eta baçadassaten haren contra.

6. Baina Iesusee dio, Vtzaçue hori, cergatic faschatzen duçue ? obra ombat enegana eguin du.

7. Eeen paubreac bethiere vkanen dituçue çuequin, eta noiz-ere nahi vkanen baituçue, hçey vngui ahal daidieçue : baina ni eznauçue bethi vkanen.

8. Hunec ahal duena eguin du : auançatu da ene gorputzaren vnetatzera eue ohorztecotzat.

9. Eguiaz erraiten drauçuet, non-ere predicaturen baita Euangelio haur mundu gucian, hunec eguin duena-ere contaturen da hunen memoriotan.

10. Orduan Judas Iscariot hamabietarie bat ethor cedin Sacrificadore principaletara, hura liura liecençat.

11. Eta hec hori ençunic aleguera citecen, eta prometta cieçoten diru emaitera : eta bilha çabilan nolatan hura dembora moldezcoz tradi leçaqueen.

12. Eta alichagarrî gabeco oguién lehen egunean, Bazcoa sacrificatu behar çutenean, erran cieçoten here discipuluèc, Non nabi due ioanic appain deçagun ian deçançat Bazcoa?

13. Orduan igor citzan here discipuluetarie biga, eta erran cieçén, Çoazte hirira, non bathuren baitzaique gui ombat, pegar bat vr daramala : çarreizate hari.

14. Eta nora-ere sarthuren baita, erroque aitafamiliari : Magistruèc cioc, Non da neure discipuluequin Bazcoa ianen dudan ostatua?

15. Eta hare eracutsiren drauçue gambera handibat paratua eta appaindua : han appain leçaguçue.

16. Parti citecen bada haren discipuluac, eta ethor citecen hirira, eta eriden ceçaten erran cerauen beçala, eta appain ceçaten Bazcoa.

17. Eta arrastu cenean, ethor cedin hamabiequin.

18. Eta hec mahainean iarririe ceudela, eta alha ciradela, dio Iesusec, Eguiaz erraiten drauçuet, çuetarie hatec tradituren nau, ceinec iaten baitu enequin.

19. Eta hec has citecen tristetzen : eta hari erraiten bata bercearen ondoan, Ni naiz ? eta berceac, Ni naiz ?

20. Eta hancihardesten çuela erran cieçén, Hamabie'aric batec, enequin platean trempatzen duenic tradituren nau.

21. Segur guiçonaren Semea badoa, harçaz scribatu den beçala : baina maledictione guiçon baren gainean, ceinez guiçonaren Semea tradituren baita : on çuqueen guiçon hare baldin iayo ezpaliz.

22. Eta hec alba ciradela, har ceçan Iesusec oçuia eta gratiá rendaturic hauts ceçan : eta eman cieçén, eta dio, Har eçaçue, ian eçaçue : haur da ene gorputza.

23. Eta copá hartu çuenean, gratiác rendaturic, eman cieçén : eta edan ceçalen hartaric guciéc.

24. Eta dioste, Haur da ene odol Testamentu berricoa, anhitzen gatic issurten dena.

25. Eguiaz diotsuet, ecen ez tudala edanen hemendic harat aihenaren fructutic, hura berric iaincoaren resuman edanen dudan egunerano.

26. Eta canticoa erranic ioan citecen Oliuatzetaco mendirát.

27. Orduan dioste Iesusec, Guçiae scandalizaturen çarete niçaz gau hunetm : ecen scribatua da, Ioren dut artzaina, eta barreyaturen dirade ardiac.

28. Baina resuscita nadinean aitzinduren natzaiçue Galileara.

29. Eta Pierrisec erran cieçón, Baldin guciac scandaliza baditez-ere, ni ez ordea.

30. Orduan diotsa Iesusec, Eguiaz erraiten drauat ecen

egun gau hunetan biguetan oillarac io deçan baino lehen, hiruretan vkaturen nauála.

31. Baina hare vnguiz haguizago erraiten çoen, Baldin hirequin hil behar banu-ere, ezaut vkaturen. Eta halabêr guciac-ere erraiten çutén.

32. Guero ethorten dirade Gethsemene deitzen den leku batetara : eta dioste bere discipuluey, Iar çaitetze hemen, othoitz daididano.

33. Eta hartzen ditu Pierris eta Iacques eta Ioannes berequin eta has celin icitzen, eta guciz keichatzen.

34. Eta dioste, Alde guciataric triste da ene arimá heriorano : çaudete hemen, eta veilla eçaçue.

35. Eta aitzinachiago ioanic, bere buruá lurrera egotz ceçan, eta othoitz eguin ceçan, baldin possible baliz iragan ledin harenganic oren hura.

36. Eta erran ceçan, Aoba, Aitá, gauça guciac possible dituc hire : transporta eçac eneganic copa haur : badaric-ere ez nie nahi dudana, baina hic nahi duana.

37. Guero ethor cedin, eta eriden eitzan lo ceunçala : eta diotsa Pierrisi, Simón lo atza ? orembat ecin veillatu due ?

38. Veilla eçaçue, eta othoitz eguiçue, sar etzaitetzen tentationetan : spiritua prompto da, baina haraguisa flacu.

39. Eta berriz ioanic othoitz eguin ceçan, eta propos bera erran ceçan.

40. Guero itzuliric eriden eitzan berriz lo ceunçala : ecen hayén beguiac cargatuac ciraden eta etzaquiten cer ihardels ceçaqueoten.

41. Eta ethor cedin herén aldian, eta dioste, Lo eguique gaurguero, eta reposa çaitzte : asco da, ethorri da orena : huna, liurutzen da guizonaren Semei gaichtoén escuetara.

42. Iaiqui çaitzte, goacen : huna ni traditzen nauena hurbildu da.

43. Eta bertan, hura oraino minço cela, ethor cedin Iudas, baitzén hamabietarie bat, eta gendetze handia ezpatequin eta vhequin, Sacrificadore principalén, eta Scribén, eta Ancianoén partez.

44. Eta eman cerauen, hura traditzen çuenac elkarren artean signala, cioela, Nori-ere pot eguinen baitraucat, hura da, hari çatchetzate, eta eramaçue segurqui.

45. Eta ethorri cenean, bertan harengana hurbilduric diotsá, Magistruá, Magistruá, eta pot eguin cieçón.

46. Orduan hec erran eitzan bere escuac haren gaínean eta hatzaman ceçaten.

47. Eta han ciradenetarie cembeitec, ezpata idoquiric io ceçan Sacrificadore principalaren cerbitzaria, eta edoqui cieçón beharria.

48. Eta ihardesten çuela Iesusec erran cieçén, Gaichtaguin baten ondoan beçala ilki çarete ezpatequin eta vhequin ene hatzamaitera ?

49. Egun oroz çuen artean nincén templean iracasten ari nincela eta ez nauçue hartu. Baina behar da compli ditecen scripturác.

50. Orduan hura vtziric haren discipulu guciéc ihes ceguitén.

51. Eta guieçón gaztebat iarreiçui içan çayon gorputz

billuciaren gainean inguru mihisse batez estalirie, eta hatzuman ceçaten hura guizon gazte batzue.

52. Baina hura, vtziric mihissea, billuzgorriric itzur cequiön.

53. Orduan eraman ceçaten Iesus Sacrificadore subiranoagana : eta bil citecen harequin Sacrificadore principal guciac, eta Ancianoac, eta Scribác.

54. Eta Pierris vrrundanic iarrei qui cequiön Sacrificadore subiranoaren sala harnerano : eta cegoen iarriric cerbitzariequin, berotzen cela su bazterrean.

55. Eta Sacrificadore principalac, eta consistorio gucia Iesus-en contra testimoniage bilha çabiltzan, hura hil eraci leçalencat : eta etzutén erideiten.

56. Ecen anbitzec falsuqui testificatzen çutén haren contra : baina etziraden conforme hayén testimoniageac.

57. Orduan batzue iaquiric falsuqui testifica ceçaten haren contra, cioitela,

58. Guc ençun dugu hori erraiten, Nic deseguin en dut tēple escuz eguin haur, eta hirur egunez herce escuz eguin eztēbat edificaturen dut.

59. Baina bala-ere hayén testimoniagea etzén conforme.

60. Orduan Sacrificadore subiranoac, artera iaquiric interroga ceçan, Iesus, cioela, etzue deus ihardesten ? cer da hauc hire contra testificatzen dutena ?

61. Baina hura ichilie cegoen, eta etzeçan deus ihardets. Berriz Sacrificadore subiranoac interroga ceçan hura, eta erran cieçon, Hi aiz Christ Iainco Benedicatuaren Semea ?

62. Eta Iesus erran cieçon, Ni nauc eta ikussiren duçue

guiçonaren Semea iarriric dagoela Iaincoaren botherearen escuncan, eta ethorten dela ceruco hodeyelan.

63. Orduan Sacrificadore subiranoac bere arropac erdiraturic erran ceçan, Cer guehiago testimonio behar dugu?

64. Ençun duçue blasphemioa : cer irudi çaiçue? Eta hec guciéc haren contra iugea ceçaten, hil mercei cuela.

65. Eta has citecen batzu haren contra thu eguiten : eta haren beguithartearen estalzen, eta haren buffetatzen : eta hari erraiten, Prophetiza eçac. Eta officieréc cihor vkaldi emaiten ceraucaten.

66. Eta Pierris behereco salån cegoela, ethor cedin Sacrificadore subiranoaren nescaloctaric bat.

67. Eta ikussi çuenean Pierris berotzen cegoela hari beguira iarriric erran ceçan, Eta hi Iesus Nezaorenorequin incén.

68. Baina hare vka ceçan, cioela, Ezlinát eçagutzen, ez etzeaquinat hic cer dionån. Eta ilki cedin corralerat, eta oillarrac io ceçan.

69. Eta nescatoa berriz hura ikussiric, has cedin han çiradeney erraiten, Haur hetaric da.

70. Baina hare berriz vka ceçan. Eta appurbaten buruån berriz han ciradenéc erran cieçoten Pierrisi, Eguiazqui hetaric aiz, eta hire lengoageac irudi dic.

71. Orduan hura has cedin maradicatzen eta arnegatzen, cioela, Eztut eçagutzen çuec dioçuen guiçon hori.

72. Eta berriz oillarrac io ceçan : eta orhoit cedin Pierris Iesusec erran ceraucan hitzaz, Oillarrac biguetan

io deçan baino lehen, hiruretan vkaturen naue. Eta camporat ilkiric nigar eguin ceçan.

CAP. XV

1. Christec, Pilatgana eraman içanic. — 2. Iuduén regue dela aithortzen. — 7. Barabbas. — 15. Pilatec Barabbas largatzen, eta Christ crucificatzeco liuratzen. — 19. 20. Christ escarniatzen eta otrageatzen. — 24. Crucificatzen. — 27. Gaichtaguinequin. — 33. Herri gucian ihundu. — 37. Christec spiritua rendatu. — 39. Centenera. — 40. Emazteac. — 43. Christen sepultura.

1. Eta bertan goicean conseillu eduquiric Sacrificadore principaléc Ancianoequin eta Scribequin eta consistorio guciarequin, estecaturic Iesus eraman ceçaten, eta hura cieçoten Pilati.

2. Orduan interroga ceçan hura Pilatec, Hi aiz Iuduen Reguea ? Eta hare ibardesten çuela erran cieçón, Hic dioc.

3. Eta anhitz gauçaz accusatzen çuten hura Sacrificadore principaléc.

4. Eta Pilatec berriz interroga ceçan, cioela, Eztuc deus ibardesten ? huná, combat gauçaz hire contra testificatzen dutén.

5. Baina Iesus deus etzeçan guehiagoric ihardets : hala non miresten baitzuen Pilatec.

6. Eta bestan largatzen ohi cerauen presonerbat, ceinen-ere esca bailitez.

7. Eta cen Barabbas deitzen combat presoner seditioneco lagunequin heriotze mutinationez eguin çuenic.

8. Eta oihuz iarriric populua has cedin escatzen eguin liecén bethiere eguin vkan cerauen beçala.

9. Eta Pilatec ihardetsi cerauen cioela, Nahi duçu larga dieçaçuedan Iuduén Regueá ?

10. (Ecen baceaquian nola hura inuidiaz liuratu çuten Sacrificadore principaléc).

11. Eta Sacrificadore principaléc incita ceçaten populua lehen Bara çbas larga liecén.

12. Eta Pilatec ihardesten çuela, berriz erran ciecén, Çer bada nahi duçue daçuiodan Iuduén Regue deitzen duçuen huni ?

13. Eta hec berriz oihu eguin ceçaten, Crucifica eçac.

14. Eta Pilatec erraiten cerauen, Baina çer gaizqui eguin du ? Eta hec hambat oihu guehiago eguin ceçaten, Crucifica eçac.

15. Pilatec bada populuaeren gogora eguin nahiz larga ciecen Barabbas, eta Iesus açotaturic liura ciecén crucifica ledinçat.

16. Orduan gendarmesec eraman ceçaten hura sala barnera cein baita pretorioa, eta dei ceçaten banda gucia.

17. Eta vezti ceçaten hura escaçlataz, eta inguru eçar cieçoten buruian elborri plegatuzco coroabat.

18. Eta has citecen haren salututzen, cioitela, Vngui hel daçuiala, Iuduen Regueá.

19. Eta baceraunsaten haren buruüri canabera batez, eta thu eguiten çuten haren contra, eta belhaucaturic reuerentia eguiten ceraucaten.

20. Guero harçaz trufçatu ciradenean, eraunz cieçoten escaçlatazcoa eta vezti ceçaten bere abillamenduéz : eta camporat eraman ceçaten crucifica leçatençat.

21. Eta bortcha ceçaten bideazco Simon Cyreniano deitzen combat, lendetarie heldu cela, (cein baitzen Alexandreren eta Ruforen aita) haren crutzea eraman leçançat.

22. Guero eraman ceçaten Golgothaco lekura, cein erran nahi baita, Bur-beçur lekua.

23. Guero eman cieçoten edatera mahatsarno myrrharequin nahasteca, baina hare etzeçan har.

24. Eta crucificatu çutenean, parti citzaten haren abillamenduae, çorthe egotziric hayén gainean, nor eer ioan leçaqueen.

25. Ciraden bada hirur orenac hura crucificatu çutenean.

26. Eta cen haren causaren inscriptionea hunela scribatua, IVDVEN REGVEA.

27. Eta harequin crucifica citzaten bi gaichtaguin: bata haren escuinean eta bercea ezquerrean.

28. Eta compli cedin scriptura dioena, Eta gaizquiguilequin estimatu içan da.

29. Eta iragaiten ciradenec iniuratzén çuten bere buruac higuitzen cituztela, eta cioitela, He, tēplea deseguiten eta hirur egunez edificatzen duaná,

30. Empara eçac eure buruä, eta iautsi adi crutzelic.

31. Halaber Sacrificadore principalec-ere escarnio elkarri erraiten ceraucaten Scribequin, Berceac emparatu ditu, bere buruä ecin empara deçaque:

32. Christ Israeleco Reguea iauts bedi orain crutzetic,

ikus eta sinhets deagunçat. Harequin crucificatu içan ciradenece-ere iniuriatzen çuten.

33. Baina sey orenac ciradenean, ilhunbe eguin cedin lur guciaren gainean bedratzi orenetarano.

34. Eta bedratzi orenetan oiuhu eguin ceçan Iesusec ocçgui, Eloi, Eloi, lammasabachthani? erran nahi baita, Ene laincoa, Ene laincoa, çeren abandonnatu nauc?

35. Eta han ciradenece batzuc ençun çutenean, cioiten, Huná, Elias deitzen du.

36. Laster eguin ceçan bada batec, eta spongiabat belheric vinagrez, eta eçarriric canabera baten inguruán, eman cieçon edatera, cioela, Vtzaçue : dacussagun eya ethorriren denez Elias horren kencera.

37. Eta Iesusec oiuhu handibat eguinic, spiritua renda ceçan.

38. Eta templeco velá erdira cedin bi çathitara garaitic bebererano.

39. Eta ikus ceçanean haren aurkâ cegoen Cõtenerac, ecen hala oiuhu eguinic spiritua rendatu çuela, erran ceçan, Eguiazqui guiçon haur laincoaren Semea cen.

40. Eta baciraden emazteac-ere vrrundanic beha ceudela, ceinen artean baitzen Maria Magdalena eta Maria Iacques chipiaren eta Iosesen amá, eta Salome.

41. Eta hec, Galilean cenaz gueroztic iarreiçui içan çaiçcan eta cerbitzatu vkan çuten : eta anhitz berce emazte harequin batean Ierusalemera içan içan ciradenece.

42. Eta arrastu cenean (çeren Sabbathoaren aitzinetic den preparationeco eguna baitzen),

43. Elhorriric Joseph Arimatheacoa, conseillér ohoratua, hura-ere Iaincoaren resumaren beguira cegoena, ausart cedin Pilatgana sartzera, eta esca cequiòn Iesusen gorputzaren.

44. Eta Pilatec miresten çuen baldin ia hil baliz : eta Centerena deithuric, interroga ceçan hura, oya baçuenez heuraguiric hil cela.

45. Eta gauçá eçagaturic Centeneraganic, eman cieçón gorputza Iosephi.

46. Eta hare mihissebat erossiric, eta hura erautsiric estal ceçan mihisceaz : eta eçar ceçan arroca batetan ebaquia cen monumentean : eta itzuliz eçar ceçan harribat monument borthán.

47. Eta Maria Magdalena eta Maria Ioesen ama, beha ceuden non ecarten cen.

CAP. XVI

2. Emazteac sepulchrera ethorten. — 6. Ainguerua hey miçatzen. — 9. Christ Magdalenari aguertzen, — 12. Guero bi bideazcori, — 14. Eta Apostolu increduley. — 15. Apostolnac ditu predicatzera igorten. — 16. Sinhesteaz eta Baptesmoaz. — 17. Miraculuéz. — 19. Christen ascensioñez.

1. Eta Sabbathoa iragan cenean, Maria Magdalenac eta Maria Iacquesen amác eta Salomec eros citzaten vnguentu aromaticoac, ethorriric hura embauma leçatençat.

2. Eta guciz goiz astearen lehen egunean ethorten dirade monumentera, iguzquia ia ilki cenean.

3. Eta erraiten çuten elkarren artean, Norc aldaraturen draucu harria monument hortatic ?

4. Eta miratu çutenean, ikus ceçaten harria aldaratua cela, ecen guciz handia cen.

5. Guero monumentera sarthuric, ikus ceçaten lagun gaztebat escuineco aldean iarria, abillamendu churi luce batez veztitua : eta ici citecen.

6. Baina harc d'oste, Elzaitztela ici : Iesus Nazareth crucificatu içan denaren bilha çabiltzate, resuscitatu da : ezta hemen, huná lekua non eçarri vkan çutén.

7. Baina çoazte, erran ieceçue haren discipuluey eta Pierrisi, ecen çuen aitzinean ioaiten dela Galileara : han hura ikussiren duçue, erran drauçuen beçala.

8. Eta hec bertan partituric ihes eguin ceçaten monumentetic : ecen ikarac eta iciaponec har citzan : eta nehoi deus etzeraucaten erraiten : ecen beldur ciraden.

9. Eta Iesus resuscitatu cenean, asteco lehen egun goicean, aguer cequion lehenic Maria Magdalenari, ceinetaric çazpi deabru campora egotzi baitzituen.

10. Ioanic conta ciecén. Iesusequin içan ciradeneý, ceinéc dolu ekarten baitzuten eta nigar eguiten.

11. Eta hec ençun ceçatenean ecen vici cela, eta harc ikussi cuela, etzeçaten sinhets.

12. Guero gauça hauén ondoan hetaric bi ioaiten ciradenei aguer cequién berce formatan, camporat partitzen ciradela.

13. Eta hec itzuli ciradenean conta ciecea bercéy, baina etzitzaten hec-ere sinhets.

14. Azquenic, elkarrequin iarriric ceudela hamequey aguer cequién, eta reprotcha ciecen hayén ineredulitatea, eta biholz gogortassina : ceren hura resuscitaturic ikussi vkan çutenac ezpaitzitzuten sinhetsi.

15. Eta erran cieçén, Çoazte mundu orotara, eta predica ieçoçue Euangelioa creatura guciari.

16. Sinhetsiren duena eta batheyaturen dena saluaturen da, baina sinhetsiren eztuena cōdēnaturen da.

17. Eta signo hauc sinhetsi duqueiteney iarreiquiren çaitzé ene icenean deabruc caupora egotziren dituzté, lengoage berriz minçaturen dirade :

18. Sugueac kenduren dituzté : eta baldin cerbait heriotaracoric edan badeçate, eztraue calteric eguinen : erien gainean escuac eçarriren dituzté, eta sendaturen dirade.

19. Eta launa gauça hauçaz hay minçatu içan çayenean, goiti cerurat alcha cedin , eta iar cedin laincoaren escuinean.

20. Hec-cre partituric predica ceçaten leku gucietan, launac hequin obratzen çuela, eta hitza confirmatzen çuela iarreiquiten ciraden signoéz.

